

SBÍRKA ZÁKONŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

Částka 82

Rozeslána dne 14. července 2008

Cena Kč 41,-

O B S A H:

257. Nález Ústavního soudu ze dne 27. března 2008 ve věci návrhu na zrušení § 183i až 183n zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
258. Sdělení Ministerstva vnitra o vyhlášení nových voleb do zastupitelstva obce
-

257**N Á L E Z**
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dne 27. března 2008 v plénu ve složení František Duchoň, Vlasta Formánková, Vojen Güttler, Pavel Holländer, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Dagmar Lastovecká, Jiří Mucha, Jan Musil, Jiří Nykodým, Pavel Rychetský, Miloslav Výborný a Michaela Židlická ve věci návrhu skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky, za kterou jedná senátorka Soňa Paukertová, právně zastoupené JUDr. Petrem Zimou, advokátem v Praze 2, Slezská 13, na zrušení ustanovení § 183i až 183n zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení v ústním jednání

takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I.

Rekapitulace návrhu a argumentace navrhovatele

1. Návrhem, který byl Ústavnímu soudu doručen dne 16. 11. 2005, se skupina senátorů (dále jen „navrhovatel“) domáhala zrušení ustanovení § 183i až 183n zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „obch. zák.“), která jsou zahrnuta pod marginální rubrikou „právo výkupu účastnických cenných papírů“ (dále jen „právo výkupu“). Tento návrh byl podle § 35 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) Ústavním soudem odmítnut usnesením ze dne 8. prosince 2005 sp. zn. Pl. ÚS 53/05 (nepublikováno), neboť bylo zjištěno, že v téže věci Ústavní soud již obdržel pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05 návrh Městského soudu v Praze na zrušení § 183i až 183n obch. zák. a § 200da občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“). V souladu s § 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu se navrhovatel stal vedlejším účastníkem v řízení ve věci sp. zn. Pl. ÚS 43/05.

2. Navrhovatel podal svůj návrh znovu s poukazem na novoty, které ve srovnání s návrhem sp. zn. Pl. ÚS 43/05 vnesla do ustanovení o právu výkupu účastnických cenných papírů novela obchodního zákoníku obsažená v zákoně č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech). Odkázal na argumentaci, kterou ve vztahu k napadeným ustanovením obchodního zákoníku předestřel v podání předchozím.

3. Zákon o Ústavním soudu neřeší výslovně otázku postavení navrhovatele, jehož návrh byl podle § 35 odst. 2 tohoto zákona odmítnut, a který se proto stal vedlejším účastníkem v již dříve zahájeném řízení, přičemž v tomto řízení byl návrh odmítnut, aniž došlo k jeho meritornímu projednání. Zejména v případě, kdy navrhovatelem v dříve zahájeném řízení je soud podle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu (konkrétní kontrola ústavnosti), není vyloučena situace, že Ústavní soud dojde k závěru, že takový návrh nesplňuje podmínky čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), a předcho-

zí návrh odmítne pro zjevnou neoprávněnost navrhovatele, popř. může nastat situace, kdy řízení před obecným soudem, které zavdalo podnět k podání návrhu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, bylo zastaveno. Tím by došlo v případě pozdějšího navrhovatele k situaci, kdy by byl zbaven možnosti uplatňovat své nároky a hájit svá základní práva a svobody. Tuto situaci ve své rozhodovací praxi Ústavní soud řešil právní konstrukcí, podle které v takovém případě považuje překážku litispendence za odpadlou (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 5/05, Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 41, nálezy č. 77, vyhlášen pod č. 303/2006 Sb.). V projednávané věci Ústavní soud svým usnesením ze dne 5. září 2006 sp. zn. Pl. ÚS 43/05 a č. j. Pl. ÚS 56/05-41 z řízení vedeného pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05 vyloučil k samostatnému projednání návrh navrhovatele jako vedlejšího účastníka v řízení sp. zn. Pl. ÚS 43/05 s tím, že takto vyloučený návrh vedlejšího účastníka (původní návrh sp. zn. Pl. ÚS 53/05) spojil ke společnému řízení s návrhem vedeným dosud pod sp. zn. Pl. ÚS 56/05. Současně došlo k určení nového soudce zpravodaje.

4. Poznamenává se, že Ústavnímu soudu byly v průběhu řízení vedeného pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05 dne 10. března 2006, 10. dubna 2006 a 4. září 2006 doručeny žádosti J. H., Ing. J. N. a Ing. J. Č. o přiznání postavení vedlejšího účastníka řízení podle ustanovení § 63, resp. § 76 odst. 3 zákona o Ústavním soudu v souvislosti s aplikací ustanovení § 183i až 183n obch. zák. při převodu účastnických cenných papírů z jejich vlastnictví do vlastnictví akcionáře, který splnil podmínky stanovené v § 183i odst. 1 (dále jen „hlavní akcionář“). Dne 22. června 2006 pak byl Ústavnímu soudu doručen přípis Městského státního zastupitelství v Praze, ve kterém sdělilo, že v právní věci navrhovatele Zkušebnictví, a. s., o návrhu na zápis přechodu akcií podle § 183i obch. zák. do obchodního rejstříku vstupuje do řízení ve smyslu ustanovení § 35 odst. 1 písm. i) o. s. ř. Tyto návrhy byly vyřízeny v rámci tohoto řízení s poukazem na to, že v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů zákon o Ústavním soudu, s výjimkou případů nastalých v důsledku postupu podle ustanovení § 35 odst. 2 citovaného zákona, vedlejší účastenství nezná. Účastníkem řízení před Ústavním soudem může být jen ten, koho za účastníka zákon o Ústavním soudu označuje (§ 28 odst. 1 až 4).

5. Navrhovatel svou argumentaci předestřel v návrhu sp. zn. Pl. ÚS 53/05, který byl na základě výše uvedených usnesení (sub 3) spojen ke společnému projednání s návrhem sp. zn. Pl. ÚS 56/05 a nadále veden pod sp. zn. Pl. ÚS 56/05. Tento návrh byl ovšem v průběhu řízení (ať již pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05 nebo Pl. ÚS 56/05) dále doplňován o další podání spolu s dalšími důkazy v podobě článků z odborných časopisů, příkladů zahraničních úprav tzv. squeeze-outu, stanoviska Komise pro cenné papíry apod. Argumentace byla tímto způsobem doplňována v následujících podáních ze dne 5. ledna 2006, 18. dubna 2006 a 27. září 2006. Navrhovatel konečně své dosavadní návrhy a argumenty shrnul a doplnil v podání ze dne 28. února 2007. Toto poslední podání bylo proto vzato jako východisko k shrnutí a uspořádání jeho argumentace, přičemž byl vzat zřetel i na předchozí podání. Výtky, které směřují proti úpravě nuceného výkupu, lze uspořádat následujícím způsobem:

- a) do první skupiny vad zařadil navrhovatel rozpory s právní úpravou výkupu cenných papírů, jak je obsažena ve Směrnici Evropského parlamentu a Rady ES 2004/25/ES Úřední věstník EU. Zvláštní vydání 2004. Kap. 17, sv. 002 (dále jen „Třináctá směrnice“);
- b) druhou skupinu podle navrhovatele tvoří vady, které představují rozpor s principy uvedenými v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva“);
- c) třetí skupinu vad tvoří rozpory s ustanoveními mezinárodních dohod o ochraně investic;
- d) čtvrtou skupinu vad označil navrhovatel jako vady procesní povahy;
- e) zbývající skupina zahrnuje vady, které podle navrhovatele nespádají do skupiny první až čtvrté.

6. Pokud jde o námitky rozporu úpravy práva výkupu s komunitárním právem, navrhovatel namítá především:

- a) nesprávné převzetí čl. 15 Třinácté směrnice, když podle směrnice je třeba splnění dvou kumulativních podmínek – dosažení nejméně 90% podílu akcií, a současně nejméně 90% podílu na hlasovacích právech, nikoli pouze jedné z nich;
- b) to, že není upraveno právo minority na tzv. sell-out, tj. právo minoritního akcionáře na to, aby většinový akcionář jeho akcie odkoupil. V jednom ze svých předchozích podání navrhovatel poukázal na to, že právo výkupu (tzv. squeeze-out) a právo na odkup (tzv. sell-out) jsou vzájemně se doplňující opatření. Nezavedení druhého institutu nebylo v České republice nijak zdůvodněno

a znamená zmaření výsledku předepsaného směrnicí. Tímto způsobem je znevýhodněna druhá strana, tj. akcionáři, kteří vlastní 10 % a méně účastnických cenných papírů ve smyslu § 183i odst. 1 obch. zák.;

- c) Česká republika v době přijetí Třinácté směrnice neměla úpravu práva výkupu kótovaných akcií. Proto nemohla přijmout žádnou úpravu práva výkupu těchto akcií, který by nenásledoval nabídku převzetí. Základním pravidlem je, že výkup může následovat jen po nabídce převzetí (§ 183a obch. zák.). Výjimka je učiněna pouze pro státy, které v době přijetí Třinácté směrnice takovou úpravu již měly;
- d) s tím souvisí neimplementace pravidla pro předpoklad správnosti ceny po dobrovolné nabídce převzetí. Nabídka převzetí, která má předcházet výkupu, je důležitým testem přiměřenosti ceny za akcie. Pokud nabídku převzetí nikdo neakceptoval, nemůže být protiplnění za akcie přiměřené hodnotě akcií;
- e) na to navazuje nezajištění podmínky čl. 15 odst. 5 Třinácté směrnice – zaručení spravedlivé ceny. Ta je však stanovena hlavním akcionářem a doložena znaleckým posudkem znalce, vybraného a zaplaceného hlavním akcionářem. Oceňování je vždy předpojaté. V zákoně nejsou uvedena žádná uchopitelná kritéria ocenění kromě pojmů „přiměřenost“ a „spravedlnost“, takže výše závisí na libovůli znalce. Navrhovatel zde poukázal na rozdílná hodnocení, která se liší o několik set procent.

7. Úprava práva výkupu je rovněž podle navrhovatele v rozporu s Evropskou úmluvou. Mezi takové vady této úpravy zařadil:

- a) rozpor s principem legality, který vyžaduje přesnost, určitost a předvídatelnost právní úpravy (s odkazem na nález sp. zn. Pl. ÚS 44/03 z 5. dubna 2005, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 37, nález č. 73, vyhlášen pod č. 249/2005 Sb.), což § 183i obch. zák. nesplňuje. Přitom toto ustanovení neobsahuje pouze jeden prvek nejistoty, ale celou řadu – neurčitě upravená délka lhůty ke svolání valné hromady, nejasné vymezení druhu řízení a požadovaného petitu (na určení, na plnění), nejasná úprava zániku práva, resp. promlčení nároku na přezkoumání protiplnění v § 183k odst. 2 a 3 obch. zák. (s odkazem na stanovisko I. Štenglové v dodatku k 10. vyd. komentáře k obchodnímu zákoníku v nakladatelství C. H. Beck, s. 88), nejasný okruh účastníků řízení podle § 183k obch. zák., nejasný nositel povinnosti poskytnout protiplnění, nejasná pravidla pro rozhodný den pro ocenění výše protiplnění podle § 61 odst. 2 obch. zák. v porovnání s praxí hlavních akcionářů a České národní banky, nejasnost, pokud jde o možnost ostatních akcionářů, jak postupovat podle § 183k odst. 5 obch. zák., nejasnost pravidel pro návrat do původního stavu v případě, že soud vysloví neplatnost usnesení valné hromady. Nejasné jsou podle navrhovatele základní atributy náhrady za akcie, neboť pojmy „přiměřenost“ a „spravedlnost protiplnění“ jsou subjektivní. Všechny prvky nejasnosti přitom působí ve prospěch hlavního akcionáře, když je jasně popsáno, jak má získat akcie. Postup při ochraně práv minoritních akcionářů je popsán nejasně nebo zcela chybí. Od soudů přitom jejich ochranu očekávat nelze z důvodu přepjatého formalismu obecné justice (Holländer, P.: Ústavněprávní argumentace. Praha. Linde 2003, s. 77);
- b) rozpor s požadavkem veřejného zájmu při úpravě práva výkupu. Ten je dán u práva výkupu v případě společností s kótovanými akciemi prováděného po nabídce převzetí, neboť plyne z podkladových dokumentů Evropských společenství. Český zákonodárce však nepodal žádné odůvodnění veřejného zájmu v případech, které upravil nad rámec Třinácté směrnice (výkup nekótovaných akcií a výkup kótovaných akcií prováděný mimo rámec nabídky převzetí). Důvodová zpráva k návrhu poslance Doležala neexistuje, ten pouze odkázal na Třináctou směrnici. V literatuře uváděný důvod zbavit akciovou společnost neúčelných nákladů na valné hromady je zavádějící a irelevantní. Podle tisku též společnosti, které provedly výkup akcií, znovu uvažují o primárních emisích;
- c) neexistenci možnosti předběžně (před přechodem vlastnického práva k akciím) přezkoumat zákonnost postupu společnosti při realizaci práva výkupu. V právních řádech, které mají jako předpoklad přechodu práva zápis do obchodního rejstříku (jako SRN, Rakousko), existuje možnost přezkoumat správnost postupu společnosti – např. zda má hlavní akcionář skutečně dostatečný počet akcií, zda je to dostatečně doloženo, řádné svolání valné hromady, splnění podmínek pro

právo výkupu, zda nejde o zneužití práva apod. V tomto směru je podle navrhovatele Česká republika výjimkou (viz § 131 obch. zák.).

8. Nucený výkup akcií je podle navrhovatele v rozporu s mezinárodními dohodami o ochraně investic, neboť v akciových společnostech jsou rovněž zahraniční osoby. Zde navrhovatel namítá:

- a) opatření k odnětí vlastnického práva musí být přezkoumatelné soudem jak z hlediska vztahu k investici, tak z hlediska správnosti ocenění. V rejstříkovém řízení však soud nemůže nic přezkoumávat (§ 200da o. s. ř.) a v řízení o neplatnost valné hromady je překážkou efektivního přezkoumání ustanovení § 131 obch. zák.;
- b) nejasnost, která vede v praxi k masovému stanovení výše protiplnění k jinému datu, než ke kterému bylo vyvlastnění oznámeno. Náhrada se má podle těchto dohod rovnat tržní hodnotě vyvlastněné investice bezprostředně před tím, než bylo rozhodnutí o vyvlastnění oznámeno. Ve všech známých případech výkupu však byla hodnota akcií stanovena k tzv. rozhodnému dni několik měsíců před tím, než bylo rozhodnutí oznámeno. Tím dochází i k rozporu s § 61 odst. 2 obch. zák.;
- c) neexistenci zúčtování protiplnění, a to ode dne vyvlastnění do dne výplaty.

9. Vady procesního charakteru spatřuje navrhovatel především v nerespektování principu rovnosti zbraní, ochrany slabšího a přístupu k soudu. Za konkrétní nedostatky označil:

- a) neexistenci záruky toho, že opatření vedoucí k vytěsnění bude skutečně přezkoumáno soudem v kontradiktorním a veřejném procesu. V rejstříkovém řízení se nic nepřezkoumává a vyvlastňovaný akcionář není účastníkem řízení. Navíc za pomoci § 131 obch. zák. se vždy hledá důvod pro zastavení řízení či zamítnutí žaloby. I kdyby byla žaloba minoritního akcionáře po právu, k restituci původního stavu nemusí dojít, když je zde určitý *fait accompli*, vytvořený zápisem do obchodního rejstříku. Soud, který bude ve věci rozhodovat, bude vycházet z vytvořeného stavu a vzhledem k principu právní jistoty a ochrany práv třetích osob bude mít sklon návrh na přezkoumání usnesení valné hromady odmítnout. Proto by mělo dojít k přezkumu ještě před přechodem vlastnického práva, jako v řadě jiných států, byť je to vázáno na aktivitu minoritních akcionářů (Nizozemí, Velká Británie, Švédsko), nebo to závisí na úvaze soudu (Německo, Rakousko). V České republice je tento přezkum vyloučen podle § 131 odst. 3 obch. zák. Dále není v rámci přezkoumávání výše protiplnění respektován princip ochrany slabší strany. Toto řízení je proto zatíženo vadami, které porušují princip proporcionality;
- b) nerespektování principu rovnosti zbraní při přezkoumávání výše protiplnění. Minoritní akcionář se podle § 183k obch. zák. dostane ke slovu teprve, když má proti sobě překážky jako jsou znalecký posudek, stanovisko České národní banky a zápis do obchodního rejstříku, aniž se přitom mohl podílet či být účastníkem řízení;
- c) značný informační deficit minoritních akcionářů, pokud jde o stav majetku společnosti a pravděpodobné budoucí hospodářské výsledky, o které se hodnocení obvykle opírá. To ústí v nerovnost zbraní v přezkumném řízení, když je pravidlem, že většina posudků se opírá o podklady představenstva společnosti;
- d) jako zásadní vadu vidí zásadu, že soud je v přezkumném řízení ovládán toliko návrhem žalobce. Ten má málo informací umožňujících mu v krátké lhůtě vyčíslení správné výše protiplnění. Ve spojení s alokací nákladů řízení k tíži toho, kdo ve sporu podlehne, jde o další překážku pro uplatnění jeho práva. Např. v SRN v rámci tzv. Spruchverfahren akcionář k takovému vyčíslování výše nároku nucen není;
- e) důkazní břemeno proto nepřechází, na rozdíl od zahraničních úprav (SRN, Rakousko), na hlavního akcionáře;
- f) náklady řízení jdou k tíži minoritního akcionáře, což je další překážka pro uplatnění práva u soudu. Úprava nákladů řízení tak má odrazující efekt. V původním návrhu byl tento názor navrhovatelem dále rozveden v tom směru, že proti své vůli vyvlastněný akcionář by podle některých komentátorů obchodního zákoníku byl nucen nést náklady přezkumného řízení a přitom platit tím vyšší soudní poplatek, čím více jej hlavní akcionář ve spolupráci se znalcem při určení výše protiplnění „podvede“. Jestliže je dále nepřiměřenost protiplnění vyjmuta jako žalobní důvod ze žaloby o neplatnost usnesení valné hromady (§ 183k odst. 5 obch. zák.), musí být žaloba o neplatnost valné hromady nahrazena řízením, které probíhá v obdobném režimu, resp. v řízení, které

postavení vyvlastňované osoby dále nezhorší. Jinak není možné hovořit o tom, že přezkumné řízení je řízením, které ve smyslu dostatečnosti právní ochrany nahrazuje řízení o neplatnosti usnesení valné hromady. Zde navrhovatel poukázal na příklad německé úpravy, podle které náklady tzv. přezkoumacího řízení (Spruchverfahren) nese zásadně hlavní akcionář;

- g) neexistenci jakékoliv účinné ochrany mimo stojících akcionářů, když není upraven institut společného zástupce a není upravena jejich informovanost o výsledku řízení;
- h) nutnost žalovat v zahraničí, je-li hlavní akcionář zahraniční osobou. To je další zátěž a pro většinu minoritních akcionářů nepřekonatelná překážka.

10. Mezi zbývající vady úpravy práva výkupu navrhovatel uvedl:

- a) skutečnost, že se jedná o vztah soukromoprávní, kde by měl být respektován princip formální rovnosti. Přesto zákon dává právo hlavnímu akcionáři jednostranně upravit vzájemné vztahy – o výši protiplnění rozhoduje znalec najatý a placený hlavním akcionářem, minoritní akcionáři dostanou slovo v kontradiktorním řízení poté, co vše důležité rozhodla valná hromada a přezkoumal notář, znalec, Česká národní banka. Dialog o správné výši plnění tak probíhá mezi hlavním akcionářem a jím najatým znalcem a orgány veřejné moci. Teprve poté dostává slovo minoritní akcionář;
- b) ustanovení § 183i obch. zák., které neumožňuje efektivní výkon práva na doplatek protiplnění. Stávající právní úprava nedává vytěsněným akcionářům možnost se ani o vedení sporu dozvědět. V původním návrhu navrhovatel v této souvislosti uvedl, že občanské soudní řízení je sice veřejné, ale rozhodnutí soudů v obchodních věcech se běžně nezveřejňují (výjimkou jsou rozhodnutí ve věcech nekalé soutěže). Pokud by právo vzniklé na základě ustanovení § 183k odst. 3 obch. zák. mělo být uplatněno, musely by se o jiné výši protiplnění ostatní oprávněné osoby nejprve dozvědět. Protože zákon žádný mechanismus zveřejnění rozhodnutí neposkytuje, jedná se pro většinu oprávněných osob pouze o právo formální, které není možné efektivně vykonat;
- c) nerespektování práv zástavních věřitelů, kterým obchodní zákoník nepřiznává právo na postup podle § 183k odst. 3 obch. zák.

11. Právní úprava tak nemotivuje hlavního akcionáře k poctivému chování, neboť za jednání v rozporu s dobrými mravy není nijak postihován. Jediným jeho rizikem je, že bude možná muset doplatit několika akcionářům, kteří mají dostatek prostředků na vedení sporu o přezkoumání protiplnění před formalisticky uvažujícími soudci. Není respektován požadavek legality ani požadavek proporcionality při přechodu akcií, při řízení o přezkoumání legálnosti opatření vedoucích k přechodu, ani při stanovení a přezkoumání výše protiplnění.

12. Jako nový argument doplnil konečně navrhovatel svůj návrh o námitku, že návrh poslance Doležala, kterým se právo výkupu dostalo do naší právní úpravy, byl označen jako pozměňovací návrh, ač ve světle nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 (viz dále), s ohledem na obsah a účel původního návrhu zákona, jím být nemohl. Obsah a účel obou návrhů se diametrálně liší (úprava obchodního rejstříku a práva výkupu). Pozměňovací návrh poslance Doležala přitom neobsahuje žádné doplnění, změnu ani vypuštění některého ustanovení navrženého poslancem Pospíšilem. Úprava zcela zásadní otázky tak byla provedena cestou přílepku.

13. Ze všech uvedených důvodů proto navrhovatel požaduje zrušení úpravy práva výkupu, neboť efekt zásadních vad uvedených sub 6 až 11 a dále vady legislativního postupu činí právní úpravu neústavní. Zde je třeba uvést, že závěrečné podání, které mělo argumentaci navrhovatele shrnout, neobsahuje jedinou konkrétně vyargumentovanou výtku neústavnosti napadené právní úpravy institutu práva nuceného výkupu. Proto bylo třeba přihlédnout i k původnímu návrhu navrhovatele pod sp. zn. Pl. ÚS 53/05, kde bylo argumentováno tím, že tato právní úprava odporuje čl. 1 Ústavy a čl. 4 odst. 4 a čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

14. V původním návrhu byla ještě nad rámec shrnutí obsažena následující ústavněprávní argumentace. Právní úprava práva výkupu obsažená v § 183i až 183n obch. zák. podle navrhovatele má představovat postup uvedený v ustanovení čl. 11 odst. 4 Listiny; jedná se o vyvlastnění ve formě odnětí akcií dosavadním majitelům ve prospěch jiného subjektu. O tom, že v podobných případech odnětí

akcií za náhradu se jedná o zásah do vlastnického práva, již judikovala řada evropských soudů. Navrhovatel v této souvislosti konstatoval, že právní úprava práva výkupu nesplňuje podmínky stanovené čl. 11 odst. 4 a čl. 4 odst. 4 Listiny a čl. 1 Ústavy. To odůvodnil tím, že otázka tzv. výkupu cenných papírů proti vůli jejich vlastníků, zejména otázka náhrady za vyvlastnění, je upravena způsobem, který vyvlastňovaným investorům prakticky znemožňuje efektivní obranu proti zneužití práva, a tím je staví do zcela nerovného postavení (viz níže). Tito investoři nemají dostatečnou dobu na to, aby se mohli připravit na valnou hromadu a aby se mohli rozhodnout o otázce, zda je výše protiplnění určena ve správné výši. Investoři dále nejsou nijak chráněni proti zneužití práva v rámci svolávání valné hromady, proces stanovení výše protiplnění a jeho úhrada umožňuje libovůli ze strany hlavního akcionáře a zakládá nerovnost účastníků právních vztahů, proces přezkoumání správnosti či přiměřenosti protiplnění není ovládán jasnými a srozumitelnými pravidly, rejstříkové řízení jim neposkytuje ochranu.

15. I kdyby se nejednalo o vyvlastnění, k vyvlastňovacímu aktu státu dochází. Bez zápisu do obchodního rejstříku, tedy bez aktu státu, k přechodu vlastnictví nemůže dojít. Podle navrhovatelem citovaných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva se však o vyvlastnění jedná (např. James a další proti Spojenému Království z 1986), neboť je to podřazeno pod druhé pravidlo čl. 1 věty druhé Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě (deprivation of property). Proto na úpravu práva výkupu je třeba daleko více vztáhnout rozhodnutí James a další než rozhodnutí ve věci Bramelid, neboť role státu (zápis do obchodního rejstříku) je v tomto případě daleko významnější. Navíc označení není tak důležité jako role státu. Je absurdní představa, že by si v případě odnímání majetku ve prospěch státu (vyvlastnění) investor zasloužil větší ochranu než v případě odnětí ve prospěch jiného soukromého investora. Tento rozdíl lze přitom doložit na nové úpravě v zákoně č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění). I když lze připustit, že právo k akciím nepožívá stejné ochrany jako vlastnictví k jiným věcem, neznamená to, že by akcionáři vyvlastňovaní podle § 183i a násl. obch. zák. neměli mít téměř žádná práva a garance.

16. Pokud jde o lhůtu ke svolání valné hromady, je v dosavadních komentářích k této problematice značný rozpor v tom, zda je možné zkrátit lhůtu mezi dnem oznámení a dnem konání valné hromady na dobu kratší než 30 dnů. Podle jednoho z názorů je třeba na daný případ aplikovat ustanovení § 181 odst. 1 a 2 obch. zák., a lze tedy zkrátit zákonnou 30denní lhůtu mezi dnem oznámení a dnem konání valné hromady, uvedenou v § 184 odst. 4 obch. zák., na 15 dnů. Ustanovení § 181 odst. 1 obch. zák., které umožňuje svolat valnou hromadu v kratší lhůtě, však nepokrývá případy, které jsou předvídané v § 183i a násl. obch. zák., a to z těchto důvodů:

- a) ustanovení § 183i odst. 1 obch. zák. hovoří výslovně o „valné hromadě“, zatímco § 181 obch. zák. o „mimořádné valné hromadě“. Na postup podle § 183i obch. zák. tedy nelze vztáhnout ustanovení § 181 obch. zák.;
- b) dalším důvodem pro to je i povaha ustanovení § 181 obch. zák., které je určeno ochraně menšiny, a nikoliv k tomu, aby většinovým akcionářům usnadnilo život (zde poukázal na názor Havel B.-Doležil T.: A zase ten squeeze-out: Úvahy nad interpretací § 183i a násl. ObchZ, Právní rozhledy, roč. 2005, č. 17, s. 634–635). Ustanovení § 181 obch. zák. má i urychlit postup pro případy, kdy je nutné do řízení společnosti rychle zasáhnout nebo kdy je nutné získat rychle informace od představenstva. To však není případ § 183i obch. zák., kdy není ani společnost ani hlavní akcionář v žádné časové tísní a kdy je nutné naopak poskytnout dostatek času vyvlastňovaným akcionářům;
- c) dále nikde v ustanoveních týkajících se výkupu cenných papírů není odkázáno na ustanovení § 181 obch. zák. Ustanovení § 183j obch. zák. je lex specialis k § 184 odst. 4 obch. zák. Zrovna tak je i ustanovení § 181 obch. zák. lex specialis ve vztahu k ustanovení § 184 odst. 4 obch. zák. Z uvedeného je zřejmé, že jak ustanovení § 181 obch. zák., tak ustanovení § 183j obch. zák. jsou ustanoveními speciálními ve vztahu k obecnému ustanovení § 184 odst. 4 obch. zák. Mezi ustanoveními § 181 a 183i a násl. obch. zák. nelze dovodit přitom žádný vztah speciality;
- d) minoritní akcionáři jsou při povinném výkupu akcií v pozici vyvlastňovaných osob, kterým je odnímáno proti jejich vůli jejich vlastnické právo k akciím. Požadavek dostatečně dlouhé doby na přípravu na jednání valné hromady by tedy v tomto případě měl být akcentován, a nikoliv potlačen ve prospěch vyvlastňujícího hlavního akcionáře.

Podle navrhovatele existují i názory významných odborníků, které jsou zcela opačné. To dokazuje, že právní úprava je v tomto ohledu nejasná, neurčitá a matoucí a nesplňuje požadavky stanovené na právní stát v ustanovení čl. 1 Ústavy.

17. Dále navrhovatel podrobil kritice stanovení výše protiplnění. Zdání objektivitu při stanovení výše protiplnění je zákonodárcem vytvářeno zapojením znalců do procesu určení jeho výše. Podstatou každé moderní společnosti je zákon dobrovolného převodu vlastnictví. Nedobrovolný přechod vlastnictví je výjimkou, pro kterou musí vždy existovat jasná a striktní pravidla. To úprava podle § 183i a následujících obch. zák. nesplňuje. Smluvní ujednání o ceně je nahrazeno jednostranným stanovením „kupní ceny“ (zde protiplnění) hlavním akcionářem. Má-li být souhlas jedné ze stran nedobrovolný, resp. nechtěné transakce s výší ceny za převod nahrazeny rozhodnutím druhé strany transakce, pak doložení správnosti a objektivnosti znaleckým posudkem musí splňovat přísná kritéria objektivnosti jak z hlediska výběru znalce, provádění znaleckého posudku, tak i z hlediska možnosti jeho přezkoumání. V případech vytěsnění (squeeze-out) však znalece pro tento účel určuje hlavní akcionář sám, přičemž také stanoví znalci výši jeho odměny (§ 183j odst. 6 obch. zák.). To samozřejmě musí mít a má vliv na otázku závislosti či nezávislosti znalce. Není dále zaručeno, že hlavní akcionář musí respektovat případný nesouhlasný názor znalce. Znalecké „doložení“ ceny má z tohoto důvodu jen čistě formální charakter bez praktického významu pro ochranu vyvlastňovaných investorů a nepředstavuje žádnou ochranu práv vyvlastňovaných osob. Případná námitka, že znalec má odpovědnost za vadný posudek a že odpovídá za způsobenou škodu, zde s ohledem na hodnoty, které jsou ve hře, neobstojí.

18. Zaplacení protiplnění za výkup není dostatečně zajištěno. Původní ustanovení v tomto směru (§ 183m odst. 5 obch. zák.) bylo zrušeno zákonem o finančních konglomerátech. Tento zákon zavedl povinnost složení částky protiplnění na účet u banky nebo u obchodníka s cennými papíry. Ani tento nový prvek dostatečně nezajišťuje výplatu protiplnění stanoveného hlavním akcionářem. Pod pojmem banka je možné rozumět jakoukoliv banku, tedy i banku operující v jurisdikci nedostupné pro české akcionáře. Vedle toho novela provedená zákonem o finančních konglomerátech přenáší povinnost poskytnout protiplnění z osoby hlavního akcionáře (viz platné znění § 183m odst. 3 a 4 obch. zák. provedené zákonem o finančních konglomerátech) na obchodníka s cennými papíry nebo na banku. Vzniká tak další právní nejistota v tom, kdo je vlastně nositelem povinnosti „poskytnout protiplnění“. Logicky by jím měl být hlavní akcionář. Podle platného znění § 183m odst. 3 a 4 obch. zák. „poskytne protiplnění obchodník s cennými papíry nebo banka“, tedy jakoby tuto povinnost měly právě poslední zmíněné subjekty. Je zjevně nespravedlivé vůči oprávněným osobám, kterým je odnímáno základní (vlastnické) právo, že jsou zákonodárcem vystaveni tak vysokému stupni nejistoty ohledně shora uvedených záležitostí. Není rozumné, aby tak značné rozpory zákona a jeho nejasnost za situace, kdy je odnímáno základní právo na pokojné užívání majetku statisícům občanů, řešila až judikatura.

19. K vadám přezkumného řízení podle § 183k obch. zák. navrhovatel řadí zejména nejasné vymezení okruhu účastníků (sub a), druhu řízení (sub b), žalobního návrhu (sub c) a zániku práva dovolávat se nepřiměřenosti plnění.

- a) Z textu obchodního zákoníku není zřejmý okruh účastníků řízení o přezkoumání. Z logiky věci vyplývá, že účastníkem řízení by měl být navrhovatel (některý z minoritních akcionářů) a hlavní akcionář. To však není nikde vyjádřeno výslovně, a naopak ustanovení § 183k odst. 3 obch. zák. stanoví, že „soudní rozhodnutí je pro hlavního akcionáře a pro společnost závazné co do základu ...“. Podle tohoto ustanovení je tedy adresátem rozhodnutí soudu i společnost. Pokud by měl být účastníkem řízení jen hlavní akcionář, neměla by tato věta smysl. Není vůbec zřejmé, jakou roli v tomto řízení má společnost hrát. K tomu přistupuje nová formulace § 183m odst. 3 a 4 obch. zák. (provedená zákonem o finančních konglomerátech), podle níž nositelem povinnosti poskytnout protiplnění je obchodník s cennými papíry nebo banka;
- b) ustanovení § 183k odst. 1 obch. zák. ve svém textu otázku druhu řízení neřeší. Ze slov „mohou ... požádat soud o přezkoumání přiměřenosti protiplnění“ nelze dovodit, zda jde o řízení sporné či nesporné. Pokud by byla použita analogie s ustanovením § 220p odst. 4 obch. zák., kde je rovněž upraveno „právo žádat o přezkoumání přiměřenosti protiplnění“ v souvislosti s převodem jmění, je nutno poznamenat, že ani toto ustanovení není jasné. Vrchní soud v Olomouci ve svém rozhodnutí č. j. 8 Cmo 171/2005-731 uvedl, že řízení o přezkoumání přiměřeného vypořádání je

řízením nesporným. Naopak Vrchní soud v Praze je názoru, že se jedná o řízení sporné. Navrhovatel je toho názoru, že tak závažnou otázku, jako je určení druhu řízení v otázkách, kdy je občánům odnímáno proti jejich vůli základní (vlastnické) právo, není možné ponechávat na vývoji judikatury, ale že je nutné ji upravit přesně ve smyslu požadavků kladených na právní stát (čl. 1 Ústavy);

- c) z textu ustanovení § 183k odst. 1 obch. zák. není zřejmé, zda výrok má znít na plnění, na určení nebo jinak. Ustanovení § 183k odst. 3 obch. zák. hovoří záhadně o „přiznání práva na jinou výši protiplnění“, ustanovení odstavce 4 pak hovoří o „určení nepřiměřenosti“. Zákon zde tedy nedává jasnou odpověď na otázku po druhu žalobního návrhu. Problém nelze odstranit, ani pokud by se použila analogie s § 220p obch. zák. Ani z textu § 220p odst. 4 obch. zák., tj. ze slov „právo žádat o přezkoumání výše vypořádání v penězích“, rovněž není zřejmé, o jaký typ návrhu jde (na plnění, na určení nebo jiný). Rovněž v praxi lze najít různé výklady, což navrhovatel dokládá na příkladu názoru v literatuře, kdy Dědič J. a další uvádí v Obchodním zákoníku, Komentář, Polygon 2002, II. díl, s. 2865, že jde o žalobu na plnění, kdežto § 17 odst. 1 zákona č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů, uvádí žalobu na určení. Z uvedeného vyplývá, že v případě § 183i obch. zák. se jedná o neurčitou právní úpravu, která nesplňuje kritéria přesnosti, určitosti a předvídatelnosti definované Ústavním soudem ve věci sp. zn. Pl. ÚS 44/03. Totéž tedy platí i o ustanovení § 183k obch. zák.;
- d) ustanovení § 183k odst. 2 obch. zák. zakládá prekluzi práva dovolávat se nepřiměřenosti protiplnění. Ustanovení § 183k odst. 3 poslední věty obch. zák. na druhé straně stanoví počátek běhu promlčecí doby vůči všem oprávněným osobám bez ohledu na to, zda byly účastníky řízení. Pojem „všechny oprávněné osoby“ není definován, a je nutné jej vykládat zřejmě jako množinu vlastníků účastnických cenných papírů. Pokud by tím byly myšleny jen osoby, které podaly následné nebo souběžné návrhy na přezkoumání, pak by slova „bez ohledu na to, zda byly účastníky řízení“ postrádala smysl. Výsledným efektem obou citovaných ustanovení je tedy a) buď absurdní stav, že právo nejprve zanikne (protože oprávněná osoba nepodá návrh na přezkoumání, a v důsledku toho neběží žádné řízení, jehož by byla účastníkem), a poté, co zanikne, se začne patrně promlčovat od okamžiku právní moci rozhodnutí vydaného na návrh jiné oprávněné osoby, b) nebo se jedná o dvě různá práva, a to právo na přezkoumání (které zanikne, pokud žádná z oprávněných osob nepodá návrh na přezkoumání) a právo na doplatek (které se promlčuje patrně v obecné promlčecí lhůtě). Na absurdnost uvedeného stavu poukazují i autoři Komentáře k obchodnímu zákoníku Štenglová I. a spol. (dodatek k 10. vydání Komentáře C. H. Beck, s. 88).

20. Podle ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno podstaty a smyslu těchto práv. To mimo jiné znamená, že právní úprava, spojená s omezením základního práva (zde práva na pokojné užívání majetku), musí splňovat vysoké nároky na jasnost, srozumitelnost a předvídatelnost (viz rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 44/03, podle něhož ustanovení právního předpisu demokratického právního státu musí rovněž splňovat podmínky dostatečné přesnosti, určitosti a předvídatelnosti). Toto pravidlo musí platit dvojnásob, jestliže se jedná o zásah spočívající v úplném odnětí vlastnického práva. Vedle toho je nezbytné, aby na osoby, jejichž základní právo je dotčeno, nebyla kladena nepřiměřeně vysoká břemena v rámci řízení, které má vést k přezkoumání náhrady za vyvlastnění. V této souvislosti navrhovatel uvedl argumenty, které podle jeho názoru tyto nedostatky vyjadřují. Proto je nesprávné ponechávat odstraňování nepřesností a nejasností zákona na judikatuře soudů, jsou-li nahromaděny u jediného institutu v tak velké míře, ve věcech, kde jsou dotčena základní práva občanů, a to vzhledem k ústavnímu principu stanovenému v ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny. Právní úprava vytěsnění minoritních akcionářů nesplňuje požadavek proporcionality mezi prostředkem použitým k omezení (odnětí) vlastnického práva a sledovaným cílem. Není též vůbec šetřeno podstaty a smyslu základního práva (čl. 4 odst. 4 Listiny). Některé jednotlivé rozpory či nejasnosti ve stávající právní úpravě by patrně bylo možné odstranit ústavně konformním výkladem (možná např. druh řízení či druh návrhu). Celou řadu nejasností však ani ústavně konformním výkladem odstranit nelze. I kdyby to možné bylo, je nespravedlivé, aby tíhu odstraňování tak závažných nejasností zákona a v takovém rozsahu, v jakém se vyskytují v ustanoveních § 183i až 183n obch. zák., nesl ten, jehož práv by naopak mělo být zákonodárcem ve smyslu čl. 4 odst. 4 Listiny šetřeno. Navrhovatel je přesvědčen, že je nepřipustné a je v rozporu s ustanovením čl. 4 odst. 4 Listiny, aby veškerá rizika související s právní úpravou práva výkupu

účastnických cenných papírů nesl ten, jehož práv mělo být při přijímání ustanovení o mezích základních práv šetřeno, tj. minoritní investor.

21. Konečně je třeba uvést námitky navrhovatele ohledně role České národní banky (původně Komise pro cenné papíry – navrhovatel toto označení nezměnil). Podle jeho názoru novela úpravy práva výkupu zákonem o finančních konglomerátech zejména neodstraňuje námitku, že nedochází k objektivnímu stanovení výše protiplnění (které by bylo s to objektivně nahradit proces vyjednávání kupní ceny), a to z těchto důvodů:

- a) Komise pro cenné papíry sama veřejně prohlásila, že není schopná posuzovat přiměřenost vypořádání, a to zejména u společností s nekótovanými akciemi (viz tisková prohlášení KCP);
- b) pro postup Komise pro cenné papíry platí podle novely provedené zákonem č. 377/2005 Sb. přiměřeně fikce uvedená v ustanovení § 183e obch. zák. Podle tohoto ustanovení platí: Jestliže Komise pro cenné papíry neodešle navrhovateli ve lhůtě uvedené v odstavci 8 (tj. ve lhůtě 8 dnů – prodloužená na 15 pracovních dní) své stanovisko k obsahu nabídky převzetí, popřípadě v této lhůtě neudělí požadovaný souhlas s nabytím účastnických cenných papírů cílové společnosti anebo nabídku převzetí nezakáže, platí, že s nabídkou převzetí souhlasí. Nejde tedy o opatření, které by problém objektivního stanovení výše protiplnění řešilo efektivně, protože k přezkoumání Komisí pro cenné papíry v řadě případů (zejména u společností s nekótovanými akciemi) nemusí vůbec dojít;
- c) Komentář k Obchodnímu zákoníku – dodatek k 10. vydání, C. H. Beck Praha, 2005, s. 83 uvádí, že u nekótovaných akcií není vůbec nutné mít předběžný souhlas Komise pro cenné papíry. Tedy u těchto cenných papírů by nedocházelo vůbec k objektivnímu posuzování výše protiplnění. I kdyby však Komise pro cenné papíry měla pravomoc dozorovat výši protiplnění u nekótovaných cenných papírů, není vybavena vůbec žádnými pravomocemi požadovat od společností s nekótovanými akciemi jakékoliv informace, na jejichž základě by mohla přezkoumání vykonávat.

22. Pokud jde o námitky navrhovatele vůči úpravě rejstříkového řízení, jejich vypořádání vyloučil Ústavní soud k řízení vedenému pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05, na jehož závěr je zde třeba odkázat.

II.

Vyjádření účastníků řízení

23. S ohledem na průběh řízení v projednávané věci si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků řízení k návrhu na zrušení § 183i až 183n obch. zák. dvakrát. Poprvé se tak stalo v rámci řízení vedeného pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05, poté vzhledem k postupnému doplňování argumentace navrhovatelem bylo od účastníků vyžádáno další vyjádření.

24. Předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve vyjádření ze dne 16. listopadu 2005 popsal proceduru přijetí zákona č. 216/2005 Sb. a uvedl, že zákonodárny sbor jednal při projednávání napadeného zákona ve shodě s právní procedurou a svým hlasováním vyjádřil přesvědčení, že přijatý zákon není v rozporu s ústavním pořádkem České republiky. Současně přiložil text pozměňovacího návrhu poslance Doležala, pozměňovací návrhy – tisk 566/4, schválený text zákona – tisk 566/5, stenografický záznam ze třetího čtení ze dne 9. února 2004 a usnesení Poslanecké sněmovny č. 1457 a č. 1626.

25. Předseda Senátu Parlamentu České republiky ve vyjádření ze dne 16. listopadu 2005 popsal proceduru projednání návrhu zákona Senátem Parlamentu České republiky. Pokud jde o napadené ustanovení § 183i až 183n obch. zák., poukázal na to, že řada vytýkaných nedostatků byla již odstraněna v deváté části zákona č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech). Zde poukázal na roli Komise pro cenné papíry (nyní České národní banky), která by měla jménem státu garantovat menšinovým akcionářům spravedlivou náhradu za jejich akcie. Stejně tak protiplnění

je nyní zajišťováno předáním peněžních prostředků k výplatě obchodníkovi s cennými papíry nebo bance. K nerespektování principu proporcionality uvedl, že obchodník s cennými papíry nebo banka jsou povinni poskytnout oprávněným osobám protiplnění bez zbytečného odkladu po provedení zápisu vlastnického práva na majetkovém účtu v příslušné evidenci cenných papírů. Současně poukázal na řadu nejasností této úpravy – obchodní rejstřík není garantem zákonnosti postupu při vytěsnění, nejasný okruh účastníků přezkumného řízení, nevyjasněný druh řízení (sporné – nesporné), druh žalobního petitu, nespravedlivá alokace nákladů na přezkumné řízení. Těmito otázkami se Senát Parlamentu České republiky při projednávání novel obchodního zákoníku detailně nezabýval, neboť vycházel z toho, že úpravou dochází k zásahu do vlastnických práv menšinových akcionářů, a tím k porušení práv zaručených Listinou. Dále zdůraznil, že Třináctá směrnice sice právo výkupu umožňuje, ale požaduje v čl. 16 právo tzv. sell-out, což je zrcadlový institut vůči právu výkupu. Dále se vyjádřil k napadenému ustanovení § 200da odst. 3 o. s. ř.

26. Ve stanovisku Komise pro cenné papíry bylo poukázáno na zahraniční úpravy a dále na Třináctou směrnici, která umožňuje rozhodnout o vytěsnění jen v případě, že takovému rozhodnutí hlavního akcionáře předchází nabídka převzetí a členským státům ukládá zajistit vlastníkům zbývajících cenných papírů spravedlivou cenu. Právní charakter usnesení valné hromady je sporný, Komise pro cenné papíry se přiklání k názoru, že o vyvlastnění nejde, jde však o citelný zásah do práv minoritních akcionářů, což ale ještě nemusí být neústavní, děje-li se tak s odvoláním na veřejné hodnoty, při vyloučení libovůle zákonodárce při konstruování takové právní úpravy a byl-li respektován princip proporcionality (s odkazem na nález č. 181/2005 Sb. – sp. zn. Pl. ÚS 47/04, Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 36, nález č. 47). Komise se ztotožnila s navrhovatelem ohledně jeho argumentace o požadavku přiměřené spravedlivé náhrady (plná náhrada). To se musí projevit i při postupu znalce, který má nejdříve provést strategickou analýzu společnosti, analýzu tržeb, silných a slabých stránek (SWOT analýza) a finanční analýzu. Teprve poté znalec může zvolit nejvhodnější metodu oceňování, což je obvykle metoda diskontovaných peněžních toků (DCF – discounted cash flow), a určí současnou hodnotu společnosti. Komise se domnívá, že vzhledem k jedinečnosti každé oceňované společnosti nemohou mít pravidla pro tvorbu znaleckých posudků podobu závazného právního předpisu. Pravidla § 183i odst. 5 obch. zák. považuje v této souvislosti Komise pro cenné papíry za souladná s požadavkem na plnou náhradu. Stejně tak se neztotožnila s navrhovatelem ohledně závislosti znalce na hlavním akcionáři. Poukázala přitom na již zpracovanou metodiku stanovení přiměřené ceny při nabídkách převzetí. Tato metodika je použitelná i pro účely vytěsnění. Problém komise vidí v krátké lhůtě podle § 183i odst. 5 obch. zák., kdy může zkoumat pouze vhodnost a odůvodněnost použitých znaleckých metod, správnost výpočtů a možná zkreslení a manipulace. V České republice se s ohledem na málo likvidní trh může cena na regulovaném trhu podstatně odchylovat od přiměřené hodnoty; u nekótovaných společností není možné kritérium tržní ceny aplikovat vůbec. Problémem je též otázka úroku a absence určení okamžiku, ke kterému má být cena protiplnění stanovena. Co se týče procesní úpravy práva výkupu, patří k podmínkám, podle kterých lze dle názoru Komise pro cenné papíry posoudit ústavní konformitu vytěsnění, možnost obrátit se na soud, jasné vymezení pravidel řízení, vyřešení informačního deficitu na straně minoritních akcionářů, zajištění postavení minoritních akcionářů, kteří se neobrátili na soud, a úprava nákladů řízení tak, aby to nebylo překážkou pro podání žaloby.

III.

Nové skutečnosti a dodatečná vyjádření účastníků řízení

27. Poté, co došlo k vyčlenění problematiky práva výkupu do řízení vedeného pod sp. zn. Pl. ÚS 56/05, bylo původní podání doplněno v řadě bodů a dále rozšířeno. Soudce zpravodaj proto požádal o doplnění původního vyjádření, aby účastníci řízení měli možnost zaujmout stanovisko ke kompletní argumentaci navrhovatele. Současně bylo vyžádáno stanovisko České národní banky, která v mezidobí převzala úkoly, které dosud plnila Komise pro cenné papíry, na základě zákona o finančních konglomerátech.

28. Předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Ing. Miloslav Vlček především uvedl, že k legislativní proceduře se účastník již vyjádřil (viz sub 24). Ustanovení upravující právo

výkupu účastnických cenných papírů byla do zákona č. 513/1991 Sb. zařazena novelou provedenou zákonem č. 216/2005 Sb., a to na základě poslaneckého návrhu ve druhém čtení. Další novela uvedených ustanovení byla obsažena v zákoně č. 377/2005 Sb., o finančních konglomerátech. Pozměňovací návrhy byly uplatněny ve druhém čtení a podle odůvodnění byly předloženy za účelem zohlednění ustanovení Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES z 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí. K navrhovatelem zpochybněnému způsobu předložení uvedených pozměňovacích návrhů se nevyjádřil. Co se týče namítaných vad právní úpravy nuceného výkupu, tj. lhůty ke svolání valné hromady, zpochybnění garance zákonnosti provedené transakce institucí zápisu usnesení valné hromady do obchodního rejstříku ve vazbě na § 220da o. s. ř. (správně má být § 200da o. s. ř.), nemožnosti stanovení výše protiplnění objektivním způsobem, nejasností nositele povinnosti uhradit protiplnění minoritnímu akcionáři, vad ustanovení o přezkumném řízení, prekluze práva dovolávat se nepřiměřenosti protiplnění či nespravedlivé alokace nákladů přezkumného řízení, obecně konstatoval, že uvedené právní úpravy byly schvalovány v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky s úmyslem zjednodušit akcionářskou strukturu obchodní společnosti a umožnit efektivnější rozhodování ve společenských záležitostech. Navrhované změny měly současně reagovat na řadu praktických případů, kdy minoritní akcionáři účelově zneužívali, a to až šikanózním způsobem, výkon svých práv na úkor zájmů obchodní společnosti jako celku a jejího rozvoje. To vše přesto, že vlastnictví majoritního podílu s sebou nese nejen větší odpovědnost za správu a řízení, ale i větší ekonomické riziko, které hlavní akcionář ve srovnání s minoritou podstupuje. Uvedl, že k tomuto názoru se přiklání ve svých výkladech i řada předních českých odborníků v této oblasti. Minoritní akcionáři jsou skupinou společníků, jejichž vliv na chod společnosti s hlavním akcionářem, splňujícím podmínky pro uplatnění práva výkupu cenných papírů, je zanedbatelný. Navrhovatel novely proto považoval squeeze-out za standardní institut vyvážení práv a odpovědnosti většinového akcionáře oproti minoritním akcionářům při správě a řízení společnosti a vedle toho argumentoval potřebou reagovat včas na ustanovení evropských směrnic, a to již platné Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES z 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí. Tato směrnice Rady stanoví povinnost pro členské státy zajistit, aby předkladatel nabídky (tzv. squeeze-out) držel (nebo bude držet) nejméně 90 % základního kapitálu spojeného s hlasovacími právy a 90 % hlasovacích práv cílové společnosti. Vzhledem k úpravě počtu hlasů (dle hlasovacích práv), obsažené v § 180 odst. 2 obch. zák., by měl počet hlasů odpovídat podílu na základním kapitálu společnosti. Podmínky pro předkladatele nabídky jsou tedy de facto splněny kumulativně – ač to tak na první pohled dle formálního znění § 183i odst. 1 obch. zák. nevyznívá. Znovu konstatoval, že zákonodárny sbor při projednávání této úpravy jednal v přesvědčení, že přijatý zákon je v souladu s ústavním pořádkem i mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána.

29. Předseda Senátu Parlamentu České republiky MUDr. Přemysl Sobotka se v doplňujícím stanovisku z 18. září 2007 vyjádřil k novým skutečnostem, které postupně doplňovaný návrh obsahuje. Konstatoval, že pokud jde o námitku tzv. přílepku, v odkazovaném nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 se uvádí, že „přílepek“ je charakterizován jako postup, „kdy se technikou pozměňovacího návrhu zákona připojí úprava zcela jiného zákona, s legislativní předlohou nesouvisejícího“. V napadeném zákoně jde spíše o tzv. „legislativního jezdce“, neboť doplněk poslance Doležala neimplementuje do zákonné předlohy nový zákon, ale pouze vybočuje z úzkého prostoru vymezeného pro pozměňovací návrhy legislativní předlohou. Zdůraznil zásadní význam posouzení této otázky pro budoucí tvorbu práva. K dalším námitkám uvedl, že vzhledem k tomu, že akciová společnost je kapitálovou společností, kde práva a povinnosti společníků jsou inkorporována na jednotlivé akcie, je přirozené, že vlastník držící většinu akcií má i větší práva, pokud tato jeho práva nejsou zákonem omezena. Omezení obsažená v obchodním zákoníku však navrhovatel považuje za nedostatečná. Jím namítané nerespektování „principu rovnosti zbraní“ lze považovat za sporné, neboť jeho plné respektování by bylo proti duchu kapitálových společností a vedlo by ke zbytečnému rovnostářství v obchodních společnostech. Pokud jde o námitku, že v řízení před rejstříkovým soudem se nic nepřezkoumává, konstatoval, že na tomto principu jsou od novely obchodního zákoníku provedené zákonem č. 216/2005 Sb. postaveny veškeré zápisy do obchodního rejstříku. Neplatnost usnesení valné hromady vyslovuje nezávislý soud, který ustanovení § 131 obch. zák. aplikuje. Zákon jasně a jednoznačně vymezuje případy, kdy soud neplatnost nevysloví. Proto se s námitkami navrhovatele neztotožnil. Připomenul též rozhodnutí Spolkového ústavního soudu z května 2007, který dospěl k závěru, že vytlačování minoritních akcionářů není porušením práva vlastnit majetek, pokud jsou rozumně vyvažovány zájmy minoritních a vět-

šinových akcionářů, zejména pokud se vytěšňovaným akcionářům dostane přiměřené náhrady za jejich akcie a je jim poskytnuta účinná právní ochrana.

30. Za Českou národní banku se vyjádřil guvernér doc. Ing. Zdeněk Tůma, CSc. Především zdůraznil, že úpravu vytěšnění v obchodním zákoníku nelze považovat za implementační. Podle názoru České národní banky samotné dílčí rozpory současné české právní úpravy s evropským právem neodůvodňují závěr o protiústavnosti celé právní úpravy vytěšnění, nebude-li zjištěn její rozpor s ústavním pořádkem z jiného důvodu, i kdyby byla na základě rozhodnutí Evropského soudního dvora v předběžné otázce podle čl. 234 Smlouvy o založení Evropského společenství (dále jen „SES“) některá z platných ustanovení upravujících právo výkupu pro rozpor s evropským právem zrušena. Platnou právní úpravu nelze považovat za předběžnou transpozici Třinácté směrnice, která by nadto byla rozporná s komunitárním právem, a to z níže uvedených důvodů:

- a) právní úpravou výkupu účastnických cenných papírů přijatou na základě poslaneckého návrhu nebylo zamýšleno implementovat Třináctou směrnici, a proto nelze hovořit ani o implementační úpravě vytěšnění v obchodním zákoníku;
- b) stávající právní úprava vytěšnění se pohybuje v mezích SES (čl. 10 odst. 2, čl. 249), jak je vykládána Evropským soudním dvorem (rozsudek ve věci Wallonie vs. Région wallone, C-129/96 Inter-Environnement Wallonie ASBL vs. Région wallone, [1997] Sb. Rozh. I-7411.1);
- c) právo nuceného výkupu účastnických cenných papírů je v obchodním zákoníku konstruováno na rozdíl od Třinácté směrnice jako obecné, a dopadá tedy na širší okruh případů, než stanoví její čl. 1. Směrnice se vztahuje pouze na vytěšnění po nabídce převzetí kótovaných účastnických cenných papírů, a ustanovením čl. 1 podle názoru České národní banky pouze dává najevo, že ostatní vnitrostátní pravidla k právu výkupu účastnických cenných papírů nejsou Třináctou směrnicí dotčena. Zde poukázal na recitál 24 preambule Třinácté směrnice, ze kterého současně nelze vyvodit, že by se výjimka týkala pouze států, které již v době přijetí Třinácté směrnice právo výkupu účastnických cenných papírů umožňovaly. Komunitární rozměr proto mají předložené námitky jen ve vztahu k vytěšnění, které následuje po úspěšné nabídce převzetí u kótovaných společnostech, což má zásadní význam pro posuzování skutečnosti, zda je platná česká právní úprava způsobila vážně ohrozit cíle stanovené Třináctou směrnicí.

K podmínkám, které musí být splněny pro uplatnění práva nuceného výkupu (tvrzený rozpor s čl. 15 Třinácté směrnice) guvernér České národní banky uvedl, že v praxi se takový případ dosud nevyskytl. Rozpor české právní úpravy se Třináctou směrnicí je nicméně třeba připustit, avšak s výhradou toho, co bylo uvedeno výše sub a) až c).

K námitce, že právo výkupu účastnických cenných papírů není spojeno s právem odkoupení na žádost menšinového akcionáře, uvedl, že obchodní zákoník upravuje v § 183h nabídku na odkoupení, i když ji nelze sice směřovat s institutem nazývaným anglickým termínem „sell-out“. Poukázal též na přípravu nové úpravy tzv. dodatečné nabídky převzetí.

K námitce, že zásady stanovení ceny v situacích, kdy je po nabídce převzetí dosažena prahová hodnota pro uplatnění práva výkupu účastnických cenných papírů, nejsou v souladu se Třináctou směrnicí, guvernér České národní banky uvedl, že platná právní úprava není jednoznačně v přímém rozporu s Třináctou směrnicí. Poukázal na ustanovení § 183i odst. 5 obch. zák. a zdůraznil, že Česká národní banka vždy posuzuje, zda je výše protiplnění přiměřená hodnotě účastnických cenných papírů, a v pochybnostech přihlédne k zájmu vlastníků účastnických cenných papírů. Obchodní zákoník tedy umožňuje výklad, kterým nebudou zmařeny nebo ohroženy cíle sledované Třináctou směrnicí. Kromě toho již nyní má Česká národní banka povinnost přihlédnout k ceně v nabídce převzetí, která vytěšnění předcházela, což pro ni vyplývá z povinnosti eurokonformního výkladu vnitrostátního práva. Kromě toho poukázal na připravovanou novelizaci § 183n odst. 1 obch. zák., kde má být tato otázka řešena výslovně na základě čl. 15 odst. 5 druhého pododstavce Třinácté směrnice.

31. Dále Ústavní soud obdržel nevyžádané vyjádření Ochranného sdružení malých akcionářů – OSMA (Amicus Curie Brief), které v podstatě obsahuje totožnou argumentaci, jakou uvádí navrhovatel, a dokládá ji praktickými příklady. Na žádost bylo toto podání založeno do spisu.

IV.

Formální předpoklady projednání návrhu a ústavnost legislativní procedury

32. Na tomto základě bylo možno přistoupit k posouzení toho, zda jsou splněny podmínky řízení před Ústavním soudem. Návrh byl podán skupinou sedmnácti senátorů, což je minimální počet požadovaný pro podání takového návrhu. V souladu s judikaturou Ústavního soudu (již nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/92, Sbírka usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR, nálezy č. 14) v této otázce stačí, aby tato podmínka byla splněna v okamžiku podání návrhu. Uplynutí funkčního období senátora (v daném případě musela být podmínka splněna u všech členů navrhuje skupiny) nebo jiný způsob zániku funkce (zde podle čl. 25 Ústavy) již nemají vliv na hodnocení okolností, zda jde o oprávněného navrhovatele podle § 64 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu.

33. S ohledem na formulaci návrhu se Ústavní soud nejdříve zabýval vyjasněním otázky, co je podle návrhu předmětem řízení. Navrhovatel podal návrh na zrušení „části zákona, a to § 183i až 183n zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník“. Takováto ustanovení z hlediska legislativní techniky vůbec obchodní zákoník neobsahuje. Nicméně z jednotlivých podání bylo možno dovodit, že návrhem se rozumějí uvedená ustanovení obchodního zákoníku, tj. zákona č. 513/1991 Sb., ve znění zákona č. 216/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., a konečně (s ohledem na v pořadí poslední sumarizující podání, byť ne výslovně) i ve znění zákona č. 57/2006 Sb. Text návrhem napadených ustanovení obchodního zákoníku je následující:

»Právo výkupu účastnických cenných papírů
§ 183i

- (1) Osoba, která vlastní ve společnosti účastnické cenné papíry,
 - a) jejichž souhrnná jmenovitá hodnota činí alespoň 90 % jejího základního kapitálu, nebo
 - b) které nahrazují účastnické cenné papíry, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota činí alespoň 90 % základního kapitálu společnosti, anebo
 - c) s nimiž je spojen alespoň 90% podíl na hlasovacích právech ve společnosti (dále jen „hlavní akcionář“),je oprávněna požadovat, aby představenstvo svolalo valnou hromadu, která rozhodne o přechodu všech ostatních účastnických cenných papírů společnosti na její osobu.
- (2) K přijetí usnesení valné hromady je potřebný souhlas alespoň devíti desetin hlasů všech vlastníků účastnických cenných papírů, přičemž vlastníci prioritních akcií a hlavní akcionář mají právo hlasovat. O rozhodnutí valné hromady se pořizuje notářský zápis, jehož přílohou je znalecký posudek o výši protiplnění v penězích.
- (3) Usnesení valné hromady obsahuje také určení hlavního akcionáře, údaje osvědčující, že tento akcionář je hlavním akcionářem, a výši protiplnění určenou podle § 183j odst. 6 a lhůtu pro poskytnutí protiplnění.
- (4) Pro účely stanovení podílu podle odstavce 1 se vlastní účastnické cenné papíry v majetku společnosti rozdělí mezi vlastníky účastnických cenných papírů v poměru jmenovitých hodnot jejich účastnických cenných papírů.
- (5) K přijetí usnesení valné hromady o přechodu všech ostatních účastnických cenných papírů společnosti na osobu hlavního akcionáře se vyžaduje předchozí souhlas České národní banky, který nesmí být starší než 3 měsíce, jinak je usnesení valné hromady neplatné. Ustanovení § 183e se použije přiměřeně; lhůta uvedená v § 183e odst. 8 se prodlužuje na patnáct pracovních dní. Účastníkem řízení je hlavní akcionář. Česká národní banka vždy posuzuje, zda je výše protiplnění přiměřená hodnotě účastnických cenných papírů, přičemž při posuzování přiměřenosti výše protiplnění přihlédne zejména ke skutečnosti, že vlastník účastnických cenných papírů je zbaven možnosti volby, zda a kdy účastnické cenné papíry převede na hlavního akcionáře; v pochybnostech Česká národní banka přihlédne k zájmu vlastníků účastnických cenných papírů.
- (6) Hlavní akcionář je povinen předat obchodníkovi s cennými papíry nebo bance před konáním valné hromady peněžní prostředky ve výši potřebné k výplatě protiplnění a valné hromadě doložit tuto skutečnost. Výplatu protiplnění provádí banka nebo obchodník s cennými papíry.

§ 183j

- (1) Představenstvo svolá valnou hromadu do 15 dnů ode dne doručení žádosti podle § 183i odst. 1 společnosti.
- (2) Pozvánka na valnou hromadu nebo oznámení o jejím konání musí obsahovat také rozhodné informace o určení výše protiplnění, případně závěry znaleckého posudku, je-li vyžadován, výzvu zástavním věřitelům, kteří jsou společnosti známi nebo by s ohledem na péči řádného hospodáře známi být měli, aby společnosti sdělili existenci zástavního práva k účastnickým cenným papírům vydaným společností, a vyjádření představenstva k tomu, zda považuje výši protiplnění určenou podle odstavce 6 za spravedlivou.
- (3) Určení hlavního akcionáře, zdůvodnění výše protiplnění, znalecký posudek podle odstavce 6, rozhodnutí České národní banky podle § 183i odst. 5, zpřístupní společnost ve svém sídle k nahlédnutí každému vlastníku účastnického cenného papíru; § 184 odst. 8 věta druhá a třetí se použije obdobně. Společnost s kótovanými akciemi současně uveřejní informace o postupu podle § 183i odst. 1 a závěry znaleckého posudku, je-li vyžadován, způsobem umožňujícím dálkový přístup.
- (4) Návrh usnesení valné hromady se nesmí v určení výše protiplnění odchylovat od zdůvodnění výše protiplnění nebo od znaleckého posudku podle odstavce 6.
- (5) Vlastníci zastavených účastnických cenných papírů společnosti bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděli o svolání valné hromady, sdělí společnosti skutečnost zastavení a osobu zástavního věřitele; upozornění na tuto povinnost se uvede v pozvánce na valnou hromadu nebo v oznámení o jejím konání.
- (6) Společně se žádostí podle § 183i odst. 1 doručí hlavní akcionář společnosti zdůvodnění určení výše protiplnění, znalecký posudek a rozhodnutí České národní banky podle § 183i odst. 5; hlavní akcionář nese náklady na pořízení a doručení těchto listin.

§ 183k

- (1) Vlastníci účastnických cenných papírů mohou od okamžiku obdržení pozvánky na valnou hromadu, případně od okamžiku oznámení jejího konání požádat soud o přezkoumání přiměřenosti protiplnění; není-li toto právo využito do měsíce ode dne zveřejnění zápisu usnesení valné hromady podle § 183l do obchodního rejstříku, zaniká.
- (2) V případě, že vlastník účastnického cenného papíru nevyužije právo podle odstavce 1, nemůže se nepřiměřenosti protiplnění již dovolávat.
- (3) Soudní rozhodnutí, kterým bylo přiznáno právo na jinou výši protiplnění, je pro hlavního akcionáře a pro společnost závazné co do základu přiznaného práva i vůči ostatním vlastníkům účastnických cenných papírů. Promlčecí doba začíná běžet ode dne právní moci rozhodnutí, a to vůči všem oprávněným osobám bez ohledu na to, zda byly účastníky řízení.
- (4) Určení nepřiměřenosti výše protiplnění nezpůsobuje neplatnost usnesení valné hromady podle § 183i odst. 1.
- (5) Návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 131 nelze zakládat na nepřiměřenosti výše protiplnění.

§ 183l

- (1) Představenstvo podá bez zbytečného odkladu po přijetí usnesení valné hromady návrh na zápis usnesení do obchodního rejstříku.
- (2) Současně usnesení valné hromady a závěry znaleckého posudku, pokud se vyžaduje, uveřejní způsobem určeným pro svolání valné hromady společnosti a uloží notářský zápis v sídle společnosti k nahlédnutí; upozornění na tuto skutečnost se v uveřejněném oznámení také uvede.
- (3) Uplynutím měsíce od zveřejnění zápisu usnesení do obchodního rejstříku podle odstavce 1 přechází vlastnické právo k účastnickým cenným papírům menšinových akcionářů společnosti na hlavního akcionáře.
- (4) Byly-li přešlé účastnické cenné papíry zástavou, zástavní právo okamžikem přechodu zaniká. Na zástavního věřitele, který drží zastavený účastnický cenný papír, se přiměřeně použijí odstavce 5 a 6.

- (5) Dosavadní vlastníci listinných účastnických cenných papírů je předloží společnosti do 30 dnů po přechodu vlastnického práva; v době prodlení nemohou požadovat protiplnění podle § 183m. Společnost dá příkaz k zápisu změny vlastníků zaknihovaných účastnických cenných papírů na majetkových účtech osobě oprávněné vést příslušnou evidenci cenných papírů podle zvláštního právního předpisu ve stejné lhůtě s tím, že podkladem pro zápis změny je usnesení valné hromady podle § 183i odst. 1.
- (6) Nepředloží-li dosavadní vlastníci účastnických cenných papírů tyto cenné papíry do měsíce, případně v dodatečně lhůtě určené společností, která nesmí být kratší než 14 dnů, postupuje společnost podle § 214 odst. 1 až 3.
- (7) Vracené účastnické cenné papíry předá společnost hlavnímu akcionáři bez zbytečného odkladu. Za účastnické cenné papíry prohlášené za neplatné vydá představenstvo společnosti bez zbytečného odkladu hlavnímu akcionáři nové účastnické cenné papíry stejné formy, podoby, druhu a jmenovité hodnoty.

§ 183m

- (1) Oprávněné osoby mají právo na protiplnění v penězích, jehož výši určí hlavní akcionář; hlavní akcionář doloží přiměřenost protiplnění znaleckým posudkem, který nesmí být starší než 3 měsíce ke dni doručení žádosti podle § 183i odst. 1, a jehož výši přezkoumá Česká národní banka.
- (2) Dosavadním vlastníkům zaknihovaných účastnických cenných papírů vzniká právo na zaplacení protiplnění zápisem vlastnického práva na majetkovém účtu v příslušné evidenci cenných papírů a vlastníkům listinných účastnických cenných papírů jejich předáním společností podle § 183i odst. 5 a 6.
- (3) Obchodník s cennými papíry nebo banka poskytne oprávněným osobám protiplnění bez zbytečného odkladu po splnění podmínek podle odstavce 2.
- (4) Obchodník s cennými papíry nebo banka poskytne protiplnění vždy vlastníkovvi vykoupených účastnických cenných papírů, ledaže je prokázáno zastavení vykoupených účastnických cenných papírů, pak poskytne částku odpovídající hodnotě zastavených účastnických cenných papírů zástavnímu věřiteli; to neplatí, prokáže-li vlastník, že zástavní právo již zaniklo, nebo že dohoda mezi ním a zástavním věřitelem určuje jinak.

§ 183n

- (1) Zveřejněním usnesení valné hromady dochází k vyřazení účastnických cenných papírů z obchodování na oficiálním trhu, byly-li kotovány; § 186a odst. 1 a 2 se nepoužijí. Společnost o vyřazení informuje v souladu se zvláštním právním předpisem organizátora regulovaného trhu, na kterém byly účastnické cenné papíry podle odstavce 1 přijaty k obchodování se žádostí o promítnutí vyřazení do příslušného seznamu.
- (2) Organizátor regulovaného trhu oznámí neprodleně vyřazení účastnických cenných papírů z obchodování na regulovaném trhu příslušnému depozitáři a České národní bance.
- (3) Právo hlavního akcionáře podle § 183i odst. 1, které není uplatněno do 3 měsíců ode dne nabytí rozhodného podílu, zaniká.«.

34. Ústavní soud se ve smyslu ustanovení § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu nejprve zabýval způsobem přijetí a vydání napadených ustanovení § 183i až 183n obch. zák. Tato ustanovení byla do obchodního zákoníku vložena zákonem č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon byl vyhlášen dne 3. června 2005 v částce č. 77/2005 Sbírky zákonů České republiky. Vzápětí došlo k jejich částečné změně zákonem č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech). Tento zákon byl vyhlášen dne 29. září 2005 v částce č. 132/2005 Sbírky zákonů

České republiky. Druhá změna proběhla v souvislosti s novou úpravou dohledu nad finančním trhem v podobě zákona č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem. V důsledku této změny v ustanoveních § 183i odst. 5 a § 183n odst. 2 obch. zák. přešly úkoly Komise pro cenné papíry na Českou národní banku.

35. Z údajů digitální knihovny Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vyplývají tyto základní údaje. Návrh zákona č. 216/2005 Sb. byl původně podán jako poslanecký návrh poslance Pospíšila (Tisk č. 566. Poslanecká sněmovna. IV. vol. období, 2005). V Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky proběhlo prvé čtení návrhu zákona uvedeného v tisku č. 566 dne 2. dubna 2004. V jeho rámci byl návrh zákona přikázán k projednání ústavněprávnímu výboru a hospodářskému výboru. Ústavněprávní výbor návrh zákona projednal dne 20. října 2004 a přijal k němu usnesení č. 143 (uvedené v tisku č. 566/2), obsahující komplexní pozměňovací návrh. Hospodářský výbor návrh zákona projednal a schválil dne 11. listopadu 2004 usnesením č. 269 (uvedeným v tisku č. 566/3), a to ve znění komplexního pozměňovacího návrhu shodného s ústavněprávním výborem. V rámci druhého čtení dne 24. listopadu 2004 na 38. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky byl návrh mimo jiné rozšířen o návrh poslance Doležala. Poslanec Doležal jej dal již předtím k dispozici oběma výborům, ty si jej však neosvojily a do komplexního pozměňovacího návrhu nezapracovaly. Návrh byl ve 3. čtení přijat a zařazen do celkového návrhu (hlasování č. 32 v poměru 120 pro, 53 proti za účasti 186 členů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky). Celkový návrh byl schválen 9. února 2005 na 41. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v hlasování č. 39, a to 182 hlasy ze 185 přítomných.

36. Senát Parlamentu České republiky návrh tohoto zákona projednal dne 31. března 2005 na své 4. schůzi a přijal k návrhu zákona usnesení č. 104, kterým návrh zákona Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky vrátil s pozměňovacími návrhy. Z 69 přítomných senátorek a senátorů se pro vyslovalo 64, proti nebyl nikdo. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky návrh zákona opětovně projednala dne 5. května 2005 na své 44. schůzi a usnesením č. 1626 setrvala na původním znění návrhu zákona 135 hlasy ze 193 přítomných, proti byly dva členové Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Třeba připomenout, že jeden z pozměňujících návrhů Senátu Parlamentu České republiky směřoval právě k vypuštění vložených ustanovení § 183i až 183n obch. zák. (návrh poslance Doležala). Tento návrh však získal pouze 91 hlasů ze 189 přítomných. Prezident republiky zákon podepsal a zákon byl vyhlášen dne 3. června 2005 v částce č. 77/2005 Sbírky zákonů České republiky. Jeho účinnost byla dělená, část ustanovení nabyla účinnosti dnem vyhlášení, část dnem 1. července 2005.

37. Obchodní zákoník byl krátce nato opět novelizován zákonem č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech). V tomto případě se jednalo o vládní návrh zákona (Tisk č. 835. Poslanecká sněmovna. IV. vol. období, 2005). Vládní návrh kromě vlastního předmětu (finanční konglomeráty) obsahoval novelizace sektorových zákonů na úseku dozoru nad činnostmi bank, pojišťoven a obchodníků s cennými papíry, tj. zákona o bankách, zákona o České národní bance, zákona o pojišťovnictví, zákona o podnikání na kapitálovém trhu a zákona o spořitelních a úvěrních družstvech, nikoli však novelizaci předmětné části obchodního zákoníku. V prvním čtení, které proběhlo dne 14. prosince 2004 na 39. schůzi Sněmovny Parlamentu České republiky, byl návrh zákona přikázán k projednání výboru rozpočtovému. Rozpočtový výbor projednal návrh zákona dne 11. března 2005 a usnesením č. 496 ze dne 2. března 2005 přerušil projednávání tohoto bodu do 9. března 2005. Na 41. schůzi rozpočtového výboru, která proběhla dne 9. března 2005, usnesením č. 520 výbor doporučil Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, aby s vládním návrhem zákona o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně souvisejících zákonů (zákon o finančních konglomerátech), vyslovila souhlas ve znění přijatých pozměňovacích návrhů (viz tisk PS č. 835/2). Na 42. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v průběhu projednávání byl návrh zákona v rámci 2. čtení (dne 23. března 2005) po obecné rozpravě vrácen rozpočtovému výboru k novému projednání. Rozpočtový výbor návrh zákona projednal na své 45. schůzi

dne 8. června 2005 a usnesením č. 597 vyslovil s návrhem zákona souhlas s připomínkami, které se staly součástí tohoto usnesení (viz tisk PS č. 835/3). Návrh zákona prošel opětovně obecnou rozpravou na 45. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dne 17. června 2005, kde byly předneseny i další pozměňovací návrhy (viz tisk PS č. 835/4). Ve třetím čtení, které proběhlo dne 1. července 2005 na téže schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, byl návrh zákona schválen v hlasování č. 690 hlasy 152 z přítomných 158 poslanců, nikdo nebyl proti. Rovněž tento zákon byl rozšířen o množství pozměňovacích návrhů, které se netýkaly hlavního předmětu návrhu, tj. doplňkového dozoru. Původních šest částí návrhu bylo pozměněno, kromě toho však bylo do návrhu vloženo dalších 28 částí, mezi nimi i část devátá, kterou se mění některá ustanovení obchodního zákoníku o právu výkupu. Senát Parlamentu České republiky vrátil Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky návrh zákona s pozměňovacími návrhy, které se týkaly i změn v úpravě práva výkupu. O návrhu zákona vráceném Senátem Parlamentu České republiky bylo hlasováno 19. srpna 2005 na 46. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Sněmovna Parlamentu České republiky setrvala za přítomnosti 180 poslanců na původním návrhu zákona (usnesení č. 1835) hlasy 147 poslanců, proti byl jeden hlas.

38. Poslední novelizace předmětných ustanovení byla provedena zákonem č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, v jeho části dvacáté třetí, čl. XLII. V tomto případě se jednalo o nahrazení Komise pro cenné papíry Českou národní bankou, na kterou přešly její úkoly rovněž v oblasti práva výkupu (§ 183i odst. 5 a § 183n odst. 2 obch. zák.). Jiné změny do práva nuceného výkupu vneseny nebyly. Tento návrh (Tisk č. 997. Poslanecká sněmovna. IV. vol. období. 2005) původně tuto změnu neobsahoval. Byla zařazena až do komplexního pozměňovacího návrhu rozpočtového výboru (tisk č. 997/5). Protože návrh nebyl podán ústně, není možno ze stenografického záznamu zjistit, kým byl podán. Není však pochyb o tom, že v tomto případě se jednalo o návrh, který souvisel věcně s projednávanou věcí, neboť teprve v průběhu projednávání návrhu bylo rozpočtovým výborem navrženo, aby byla zrušena Komise pro cenné papíry a její úkoly převzala Česká národní banka. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky návrh zákona schválila na 51. schůzi 7. prosince 2005 v hlasování č. 696, kdy za přítomnosti 181 poslanců pro hlasovalo 163, proti byl jeden hlas. Senátem Parlamentu České republiky byl návrh zákona schválen 2. února 2006 na 9. schůzi 5. funkčního období hlasy 43 senátorů proti 17 hlasům za přítomnosti 69 senátorů.

39. Z výše uvedeného popisu postupu schvalování návrhem napadené právní úpravy především vyplývá, že zákon č. 216/2005 Sb. v té části, která je předmětem řízení, tj. v části o právu nuceného výkupu, není výsledkem zákonodárné iniciativy podle čl. 41 odst. 1 Ústavy. Původní návrh předložil 20. ledna 2004 ve formě řádné poslanecké iniciativy poslanec Pospíšil jako tisk č. 566. Tento návrh prošel prvním čtením. Ve 2. čtení 24. listopadu 2004 vystoupil v rámci obecné rozpravy poslanec V. Doležal s tímto projevem: „Nerad bych narušil idylu, která při projednávání tohoto zákona zazněla, ale rád bych avizoval předložení pozměňujícího návrhu, který se týká takzvaného squeeze-out. Aby bylo dáno pravdě zadost, chci vás upozornit, že byl konzultován jak s předkladatelem, který je s ním smířen, tak s panem ministrem, který s ním souhlasí. Dokonce byl předložen jak ústavněprávnímu výboru, tak hospodářskému výboru, a to v dostatečném předstihu, aby ho mohly tyto výbory prostudovat. Jestli nenašly sílu, odvalu a chuť se jím zabývat, to nevím, v jejich usnesení se neobjevil. Proto ho předkládám já. Obdrželi jste ho všichni včera v písemné podobě na stůl, nebudu celý tento návrh předčítat. Chci jen upozornit, že se jedná o úpravu obchodního zákoníku, která vyplývá z Třinácté směrnice Evropské unie, a je to jedna z věcí, která stejně dříve nebo později nás čeká, takže je výhodné ji zapracovat hned. Jelikož byla i s odůvodněním všech změn předložena všem včera na lavici, nechtěl bych tady více idylu narušovat. Tímto se jen přihlásím do podrobné rozpravy, kde bych tento svůj pozměňovací návrh upravil tak, aby mohl být zapracován do komplexního pozměňovacího návrhu ústavněprávního výboru.“. Tento návrh byl jako součást pozměňovacích návrhů (tisk 566/4 bod C) schválen. Znovu se dostal na pořad jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky při opakovaném projednání návrhu zákona, který byl vrácen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky Senátem Parlamentu České republiky. Protože Senát Parlamentu České republiky navrhoval vypuštění práva nuceného výkupu, hrozilo, že nebude přijat zákon jako celek. To dokládá vystoupení původního iniciátora poslance Pospíšila, který v této souvislosti na 44. schůzi 3. května 2005, ve snaze uchovat smysl původního návrhu, prohlásil: „Dámy a pánové, závěrem bych chtěl zopakovat slova

pana poslance Vrbíka a apelovat na vás. Materiál, který projednáváme, byl projednáván téměř rok na půdě Poslanecké sněmovny. Pracovaly na něm odborné týmy, právní týmy ODS společně s právními týmy pana bývalého ministra Bureše. Málokterý materiál je takto podrobně projednáván v rámci legislativního procesu. Málokterý materiál získal takovou shodu na půdě Poslanecké sněmovny napříč politickým spektrem. Málokterý materiál tolik pomůže české podnikatelské veřejnosti. Proto vás, dámy a pánové, prosím, při projednávání tohoto materiálu – budeme hlasovat o senátní a následně poslanecké verzi – ať je váš názor na squeeze-out takový či onaký, moc vás prosím, mějte na paměti, že samotný zákon upravuje řízení před obchodními rejstříky a že tento návrh je pro českou podnikatelskou veřejnost velmi důležitý.“. Samotné jednání v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, stejně jako v Senátu Parlamentu České republiky (viz vystoupení předkladatele poslance Pospíšila a senátorů Kubína, Paukertové, Stodůlky, Sefziga na 4. schůzi Senátu Parlamentu České republiky dne 31. března 2005) tak dokládá, že pozměňovací návrh poslance Doležala byl vnímán jako něco, co vůbec s původně předloženým návrhem na změnu obchodního zákoníku a občanského soudního řádu (rejstříkové řízení) nesouvisí. Obdobná situace nastala i při přijetí první změny práva nuceného výkupu zákonem č. 377/2005 Sb., kde byla novelizace této úpravy vložena v podobě pozměňovacího návrhu poslance Doležala.

40. Ústavní soud stojí na stanovisku, že posouzení způsobu, jakým byla napadená ustanovení zákona navržena, projednána a schválena, je součástí hodnocení toho, zda byl takový zákon přijat ústavně předepsaným způsobem (§ 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). Návrh poslance Doležala nemění ani nedoplňuje návrh podaný poslancem Pospíšilem. Ten se týkal jiné problematiky, nicméně rovněž předpokládá existenci obchodního rejstříku a zápisů do něj. Ústavní soud se proto musel nejdříve vypořádat s otázkou, zda při přijímání zákona č. 216/2005 Sb. nedošlo k tak závažnému porušení pravidel zákonodárné procedury, které by mělo vést ke zrušení tohoto zákona právě z tohoto důvodu (viz náleze Pl. ÚS 77/06, vyhlášen pod č. 37/2007 Sb.).

41. Podle názoru Ústavního soudu (k tomu náleze č. 37/2007 Sb.) může vybočení z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům nabýt povahy překročení intenze daného návrhu anebo přesahu extenze předmětu vymezeného návrhem zákona. Tento požadavek úzkého vztahu nebo bezprostřední souvislosti obsahu a účelu návrhu a pozměňovacího návrhu k němu je součástí základů parlamentní techniky a reglementového práva. Vnáší do projednávání zákonů a parlamentní procedury vůbec potřebný řád. Každý stát a v jeho rámci často každá sněmovna zákonodárného sboru však hledá vlastní prostředky, jak zajistit, aby tento požadavek byl dodržen, popř. stanoví speciální pravidla pro vybočení z jejich mezí (např. zvýšenou kvalifikovanou většinu, podporu určitého počtu dalších poslanců, vyjádření nebo souhlas navrhovatele, nové projednání návrhu). Stejně tak se liší v jednotlivých státech intenzita soudního přezkumu dodržení těchto pravidel. K této problematice proto neexistuje univerzální stanovisko. Ústavní soud svůj přístup vymezil právě ve výše citovaném nálezu, kde zdůraznil, že o tzv. „přílepek“ se jedná v případě, kdy se technikou pozměňovacího návrhu k návrhu zákona připojí úprava zcela jiného zákona, s legislativní předlohou nesouvisejícího. Podle názoru Ústavního soudu tak ústavně konformní výklad ustanovení upravujících právo podávat pozměňovací návrhy k projednávanému návrhu zákona vyžaduje, aby „pozměňovací návrh skutečně toliko pozměňoval předkládanou právní úpravu, tzn. v souladu s požadavky tzv. pravidla úzkého vztahu, podle kterého se pozměňovací návrh musí týkat téhož předmětu návrhu, který je v legislativním procesu právě projednáván, by daný pozměňovací návrh neměl vybočit z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům v podobě extenzivního překročení předmětu projednávaného návrhu zákona“. Právo podávat pozměňovací návrhy je součástí ústavně souladné tvorby vůle parlamentem demokratického státu. Pozměňovací návrh je však svou povahou návrhem akcesorickým k návrhu, který byl podán v podobě zákonodárné iniciativy podle čl. 41 Ústavy. Proto § 63 odst. 1 bod 5 písm. a) jednacího řádu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů) požaduje, aby se jím vypouštěly, rozšiřovaly nebo měnily některé části „původního návrhu“. Základem parlamentního projednání je tento původní návrh, ke kterému se vyjadřuje vláda podle čl. 44 odst. 1 Ústavy, výbory, jimž návrh zákona nebyl přikázán nebo jednotliví poslanci podle § 91 odst. 4 jednacího řádu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Pokud tomu tak není, dochází tím podle Ústavního soudu k porušení dělby moci. Má to důsledky pro principy tvorby souladného, přehledného a předvídatelného práva, které Ústavní soud již dříve

spojil s atributy demokratického právního státu. Dále tím dochází k obcházení institutu zákonodárné iniciativy podle čl. 41 Ústavy a porušení práva vlády vyjádřit se k návrhu zákona podle čl. 44 Ústavy.

42. V daném případě ovšem nejde o situaci zcela totožnou s tou, kterou se zabýval Ústavní soud v citovaném nálezu. Tisk č. 566 obsahoval návrh poslance Jiřího Pospíšila na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Z obsahového hlediska se týkal ustanovení § 3 obch. zák., které mělo být zrušeno, dále § 27 až 34o obch. zák., kde měla být nově upravena hlava třetí části první, týkající se obchodního rejstříku, a konečně § 200a až 200df o. s. ř., týkajících se řízení ve věcech obchodního rejstříku. Nemohl se obsahově týkat práva nuceného výkupu (§ 183i až 183n obch. zák.), neboť tato problematika se do obchodního zákoníku dostala teprve prostřednictvím výše uvedeného návrhu poslance Doležala. Pro posouzení přípustnosti návrhu poslance Doležala to ovšem není podstatné. V tomto případě jde naopak o posouzení meritorního vztahu pozměňovacího návrhu k návrhu původnímu. Východiskem posouzení uvedeného úzkého či meritorního vztahu je „původní návrh“, tedy zákonodárná iniciativa (novelizující zákon) podle čl. 41 Ústavy, nikoli zákon, který je předmětem této iniciativy (novelizovaný zákon). Nerozhoduje proto, zda předmětem novelizace je obchodní zákoník (široký vztah), nýbrž zda jde o novelizaci úpravy obchodního rejstříku v obchodním zákoníku a rejstříkového řízení v občanském soudním řádu (úzký vztah).

43. Vazba původního návrhu poslance Pospíšila a pozměňovacího návrhu poslance Doležala je tedy jen formální, nikoli meritorní. Proti přípustnosti takového návrhu hovoří zejména jeho závažnost. Vláda neměla možnost se k tomuto návrhu vyjádřit, ačkoli odpovídá Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky v otázkách vedení vnitřní i zahraniční politiky. V případě Třinácté směrnice se jedná o plnění závazku vyplývajícího z členství v Evropské unii. Pozměňovací návrh sice není vyloučen, avšak zasahuje do postavení vlády jako zástupce České republiky ve vztahu k Evropské unii. Pozměňovací návrh se sice týká věcí upravených obchodním zákoníkem, nevkládá do původního návrhu úpravu, která by se týkala zcela jiného zákona. Původního návrhu poslance Pospíšila se však týká jen nepřímo, a to jen z toho důvodu, že se o nich vede zápis v obchodním rejstříku, a to způsobem, který neumožňuje soudní přezkum. Sám poslanec Pospíšil uvedl (na 4. schůzi Senátu dne 31. března 2005), že „předložený návrh si nekladl za cíl výrazně změnit platnou hmotněprávní úpravu obsaženou v obchodním zákoníku, která se dotýká obchodních rejstříků. Laicky řečeno, náš návrh v zásadě nemění skutečnosti, které se podle platného obchodního práva zapisují do obchodních rejstříků“.

44. V nálezu č. 37/2007 Sb. Ústavní soud ovšem upozornil, že případné posuzování obdobných porušení zásad legislativního procesu v minulosti spojí s testem proporcionality ve vazbě na principy ochrany oprávněné důvěry občanů v právo, právní jistoty a nabytých práv, případně ve vazbě na další ústavním pořádkem chráněné principy, základní práva, svobody a veřejné statky. Ústavní soud proto musel posoudit i další okolnosti případu, aby nebyla jeho role omezena pouze na přezkum stovek procedurálních pochybení obou sněmoven a jejich řídicích orgánů, aniž to mělo jakýkoli dopad na posouzení materiální ústavnosti právního řádu. Pokud by Ústavní soud začal takto odůvodněným návrhům na zrušení zákona vyhovovat pouze z uvedených procedurálních důvodů na pomezí ústavního pořádku a reglementového práva, vytvořil by se stav značné právní nejistoty zejména tam, kde by jinak napačenému zákonu nebylo z hlediska obsahového možno nic vytknout. Proto bylo nutno posoudit i okolnosti, které by měly Ústavní soud vést k tomu, aby se neomezil pouze na přezkum dodržení úzkého vztahu původního návrhu a pozměňovacího návrhu.

45. Ve prospěch tohoto vztahu hovoří to, že provedení nuceného výkupu se zapisuje do obchodního rejstříku (§ 183l odst. 1 obch. zák.) a že způsob takového zápisu podle § 200da o. s. ř. je předmětem řízení před Ústavním soudem vedeného pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05. Případné shledání neústavnosti této úpravy by mělo důsledky i pro toto řízení. Nelze pominout i skutečnost, že v případě nálezu č. 37/2007 Sb. se jednalo o dosud nerealizovaný zákon. V iniciačním případě čl. II a čl. III zákona č. 443/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 319/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, totiž zákon ještě aplikován nebyl. Kromě toho by byla jeho aplikace v podstatě jednorázovou záležitostí. V projednávané věci jde naopak o úpravu práva nuceného výkupu, která byla již dvakrát změněna. Vláda tak měla možnost své stanovisko vyjádřit a uplatnit

vlastní zákonodárnou iniciativu. Tato úprava již na rozdíl od iniciačního případu byla mnohokrát aplikována v praxi, ve které – stejně jako v teorii – vyvolala řadu sporů, jejichž řešení od Ústavního soudu očekává jak společnost, tak zejména soudní praxe na úseku obchodního práva. To se týká i zákonodárce, který má transponovat Třináctou směrnici v podobě zákona o nabídkách převzetí (Poslanecká sněmovna. Tisk č. 358 z 14. listopadu 2007), tak soudní moci. V této souvislosti třeba připomenout, že Ústavní soud se v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 23/04 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 38, náleze č. 137, vyhlášen pod č. 331/2005 Sb.) přihlásil ke zdrženlivosti v hodnocení samotného postupu přijímání zákonů. V takovém případě by formální zrušení právní úpravy práva nuceného výkupu jako celku (nic jiného by v daném případě nepřicházelo do úvahy) znamenalo nebezpečí, kdy totožná úprava bude přijata znovu, pouze s tím rozdílem, že budou dodrženy všechny požadavky zákonodárského procesu. Ústavní soud dospěl k závěru, že v projednávané věci formální a procedurální aspekty přezkumu ustupují z hlediska principu proporcionality požadavkům principů materiálního právního státu, právní jistoty a efektivní ochrany ústavnosti.

V.

Posouzení ústavnosti úpravy práva výkupu

46. Navrhovatel ve svém shrnujícím podání z 28. února 2007 konstatuje, že česká právní úprava výkupu účastnických cenných papírů vykazuje velký počet vad, jejichž kombinovaný efekt způsobuje, že tato právní úprava je v rozporu s právem na pokojné užívání majetku a s právem na spravedlivý proces, jakož i s právem Evropských společenství a mezinárodním právem. Jak však vyplývá z výše uvedené sumarizace výtek, ve většině případů je nekonkretizuje ve smyslu požadavků, které vyplývají z čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy. Oproti předchozím podáním na první místo zařadil tvrzené rozpory s komunitárním právem, aniž blíže charakterizoval, v čem by to mělo znamenat současně potřebu zásahu Ústavního soudu ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy. Proto bylo nutno vyjít i z dřívějších podání navrhovatele, kde ještě byla určitá ústavněprávní argumentace výrazněji zapracována (sub 13 až 22).

47. Základní otázkou je posouzení ústavnosti samotného institutu nuceného výkupu jak z hlediska ústavního pořádku České republiky [čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy], tak z hlediska mezinárodních závazků České republiky podle čl. 1 odst. 2 Ústavy. V této souvislosti bylo nutno vypořádat se s námitkou porušení čl. 11 odst. 4 Listiny a zejména s otázkou možného zásahu do vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a 3 Listiny přesto, že navrhovatel svůj návrh o uvedené ustanovení neopírá. V tomto ohledu bylo třeba posoudit, zda:

- a) ústavní pořádek, bez ohledu na Třináctou směrnici, takový zásah do vlastnického práva připouští, a zda kritérium pro vymezení hlavního a minoritních akcionářů odpovídá principu přiměřenosti zásahu;
- b) zda je zásah legitimní a racionální, když zákon důvody pro uplatnění práva nuceného výkupu neuvádí, a zda odpovídá povaze a zvláštnostem vztahů v akciové společnosti;
- c) zakotvením práva nuceného výkupu stát dostal své ochranné funkce a neumožnil nepřiměřený zásah do vlastnického práva;
- d) tento zásah odpovídá podmínkám stanoveným v čl. 4 odst. 2 a čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě;
- e) nedošlo k zásahu do nabytých práv a narušení zásady legitimního očekávání.

48. Předtím, než Ústavní soud zaujal stanovisko k výše uvedeným otázkám, bylo nutno vypořádat se s poslední verzí podání navrhovatele, která se opírá především o domnělý rozpor úpravy práva nuceného výkupu s Třináctou směrnicí (sub 6 a 7). Zde nezbývá, než konstatovat to, co již Ústavní soud několikrát uvedl (zejména náleze Pl. ÚS 50/04, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 40, náleze č. 50, vyhlášen pod č. 154/2006 Sb., a Pl. ÚS 36/05, vyhlášen pod č. 57/2007 Sb.). Referenčním hlediskem přezkumu ústavnosti zákonů podle čl. 87 odst. 1 písm. a) a čl. 88 odst. 2 Ústavy je ústavní pořádek. Ústavní soud není kompetentní v rámci takového řízení přezkoumávat soulad vnitrostátního práva s komunitárním právem. Aplikace komunitárního práva jako bezprostředně použitelného práva

(viz rozsudek Evropského soudního dvora, věc 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato* proti *Simmenthal SpA*. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: Pretura di Susa – Itálie. Nepoužití zákona, který je v rozporu s právem Společenství, vnitrostátním soudem známý jako *Simmenthal II*, dostupný ve Sbírce rozhodnutí, ročník 1978, s. 629, např. na adrese <http://eur-lex.europa.eu>) je v kompetenci obecných soudů, které mají v případě pochybností o aplikaci tohoto práva možnost, popř. povinnost obrátit se na Evropský soudní dvůr s předběžnou otázkou podle čl. 234 SES. Z hlediska referenčních kritérií rozhodování Ústavního soudu se nic nemění. Z čl. 1 odst. 2 Ústavy i pro Ústavní soud jako státní orgán České republiky vyplývá povinnost evropsky konformního výkladu (viz též nález sp. zn. Pl. ÚS 66/04, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 41, nález č. 93, vyhlášen pod č. 434/2006 Sb., ve vztahu k unijnímu právu) ústavního pořádku v oblastech, kde se komunitární právo a právní řád České republiky stýkají (závazek loajality podle čl. 10 SES). Musí ovšem jít o výklad ústavního pořádku ve vztahu k vnitrostátnímu právu. Navrhovatel však požaduje, aby Ústavní soud rozhodl o jeho námitkách směřujících k vadné transpozici komunitárního práva. Ty proto Ústavní soud ponechal stranou. V případě, že by se navrhovatel omezil pouze na ně, bylo by třeba návrh odmítnout pro nepřislušnost Ústavního soudu. Ústavní soud ovšem musí při rušení právních předpisů brát členství v Evropské unii v úvahu z hlediska čl. 1 odst. 2 Ústavy a zvažovat případné využití možnosti, kterou mu dává § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

49. Totéž platí pro námitku nerespektování nijak blíže nespecifikovaných mezinárodních smluv o ochraně investic. I v tomto případě se jedná o otázku jejich aplikace v judikatorní činnosti obecných soudů, které jsou takovými smlouvami vázány za podmínky, že splňují požadavky čl. 10 Ústavy. Obsahuje-li taková úmluva odlišnou právní úpravu, je třeba uplatnit princip aplikační přednosti takové úmluvy. Protože se nejedná o problém hierarchie vztahové (podle právní síly), nýbrž hierarchie aplikační, je třeba odkázat na pravidla zakotvená v čl. 10 a čl. 95 odst. 1 Ústavy.

50. Stejně tak Ústavní soud ponechal stranou námitky navrhovatele, které pouze směřují k požadavku provést výklad obvyčejného práva. Nejasnosti v zákonné úpravě musí odstraňovat judikatura obecných soudů a odstranění případných nejednotností v rozhodování obecných soudů je v kompetenci Nejvyššího soudu. Ústavní soud již vícekrát konstatoval, že do této oblasti může vstoupit jen v případě, kdy se současně jedná o porušení ústavního pořádku a nepřesnost, neurčitost a nepředvídatelnost právní úpravy extrémně narušuje základní požadavky na zákon v podmínkách právního státu.

51. Základní otázkou proto je ústavní přípustnost nuceného výkupu akcií v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) z hlediska požadavků legality, racionální zdůvodnitelnosti (zákaz svévole), potřebnosti, právní jistoty, předvídatelnosti a určitosti práva. Teprve po jejím zodpovězení je možno posoudit, zda jeho úprava v jednotlivostech splňuje ústavní kritéria. Na tomto základě bylo možno rozhodnout, zda bude případně zrušena tato úprava jako celek nebo pouze její jednotlivé části. Již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 59/2000 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 22, nález č. 90, vyhlášen pod č. 278/2001 Sb.) Ústavní soud zdůraznil význam ekonomických činitelů pro výklad ustanovení ústavního pořádku, která upravují problematiku fungování tržní ekonomiky. Proto je třeba k výkladu ustanovení o nuceném výkupu přistupovat z hlediska zvláštností oblasti, na kterou mají být aplikována a ze které pramení problémy, jejichž řešení má být právně regulováno. Akciová společnost má jinou povahu než odborová organizace, spolek, politická strana či náboženská společnost. Stejně tak nelze podle stejných měřítek hodnotit splnění ústavních požadavků na vznik, fungování a zánik takové společnosti. Členství v ní založené na vlastnictví akcií nelze srovnávat s placením členských příspěvků nebo vytěsnění tzv. minoritních akcionářů s vyloučením člena ze spolku nebo politické strany. Proto je též chápání akcionářů jako vlastníků ve srovnání s vlastníky jiného majetku předmětem diskusí zejména v případě minoritních vlastníků (tzv. pasivní vlastníci – blíže Lee, J.: *Four Models of Minority Shareholder Protection in Takeovers*. *European Business Law Review*, roč. 2005, č. 4, s. 809). Cílem akciové společnosti je soustředění kapitálu, investování, podnikání a dosahování zisku. V případě, že jeden z akcionářů dosáhne stanoveného podílu akcií podle § 183i odst. 1 a 4 obch. zák., nastává v akciové společnosti situace, kdy zbývající akcionáři mohou (ale nemusí) přestat být pro takovou společnost přínosem. Platí to jak z hlediska významu jejich podílu na celkovém kapitálu společnosti, tak pro jejich možnosti ovlivňovat přijímání rozhodnutí v ní. Naopak jejich účast může zatěžovat akciovou společnost z hlediska nákladů na její chod, svolávání valných hromad a jejich rozhodování

s ohledem na práva těchto akcionářů. Značný počet malých akcionářů může (ale nemusí) představovat pro společnost zbytečně zvýšené náklady správy a vedení. Akciová společnost má povinnost vůči takovým akcionářům v nezměněném rozsahu, ačkoli jejich možný přínos k jejímu dalšímu rozvoji, k přijímání strategických i jiných rozhodnutí, je prakticky nulový. Většina těchto argumentů je součástí podkladové zprávy skupiny expertů pro přijetí Třinácté směrnice známé jako „Winterova zpráva“ (podle předsedajícího skupině Jaapa Wintera – text Report of the High Level Group of Company Law Experts on Issues Related to Takeover Bids. Dostupné na adrese:

http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/takeoverbids/2002-01-hlg-report_en.pdf, s. 60–61).

V současnosti převládá názor, že akciové společnosti vyžadují pružný právní rámec k dosahování svých strategických cílů, což nemůže být vždy dosaženo cestou uzavírání smluv. Proto by měl zákonodárce vytvářet potřebné podmínky (tak van der Elst, Ch., van den Steen, L.: Squeezing and Selling-out – a Patchwork of Rules in Five European Member States. European Company Law, roč. 2007, č. 1, s. 25). Dalším významným faktorem v podmínkách České republiky je kupónová privatizace, která vytvořila podstatně jiný typ akcionářské struktury akciových společností než ve státech, jejichž zkušenosti a právní úpravy se navrhovatel dovolává. Již proto srovnávání se státy, kde k takové masové akci nedošlo, není zcela namístě. Ústavní soud tento aspekt pouze připomíná, aniž by se k tomuto způsobu privatizace vyjadřoval z hlediska jeho výhodnosti (k tomu nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 38/01, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, nálezn. č. 39, s. 357, vyhlášen pod č. 87/2003 Sb.). Totéž platí pro úvahy z hlediska potřebnosti zavedení institutu nuceného výkupu z důvodu konkurenceschopnosti a zvýšení zájmu zahraničních investorů o podnikání na domácím trhu.

52. Postavení akcionářů nelze srovnávat s členskými právy v jiných typech sdružení a společností. Podíl akcionáře je dán velikostí jeho investice a současně rizika, která z tohoto důvodu nese. Práva akcionářů (jejich přehled viz Dědič, J. a kol.: Akciové společnosti. 6. vyd., Praha 2007, s. 235–238) se proto liší, stejně jako jejich povinnosti. Je-li akcionář držitelem 90 % akcií, vliv zbylých akcionářů na chod společnosti je mizivý a možnost podílet se na zásadních rozhodnutích o směřování společnosti je iluzorní. Právo na vysvětlení a informační povinnost může komplikovat strategická rozhodnutí hlavního akcionáře. Taková rozhodnutí mohou být rovněž napadáána jako forma zneužití většiny hlasů ve společnosti v neprospěch menšiny (§ 56a obch. zák.). Již samotná možnost takových sporů může ztěžovat podnikatelské záměry hlavního akcionáře. Nelze nevidět, že zákaz zneužití postavení může objektivně omezovat hlavního akcionáře s ohledem na přítomnost zbývajících akcionářů. Naopak poukaz na možné zneužívání jejich práv není v tomto směru rozhodující. Zatímco v situaci 90% podílu se v případě hlavního akcionáře uplatňují v plné míře jak složky účasti, podnikání a kapitálu, minoritní akcionáři či minoritní akcionář se již podílí pouze kapitálově jako investor, zatímco složka rozhodovací je prakticky potlačena. Bude-li jim zajištěna přiměřená náhrada za takovou investici, nelze mít za takto nastavených podmínek nuceného výkupu námitky z hlediska ústavnosti. Nelze též vyloučit, že takové opatření může být i ku prospěchu minoritních akcionářů, neboť za určitých podmínek takový druh akcií ztrácí na své hodnotě a akcie se stávají neprodejnými, neboť o ně přestává být zájem. Proto vytvoření zákonné úpravy pro nucený výkup akcií lze za určité situace rovněž chápat jako možné zvýhodnění minoritních akcionářů z hlediska zvýšení zájmu o převzetí akciové společnosti. Potenciální zájemce má zpravidla zájem o získání společnosti jako celku, což může příznivě ovlivnit cenu akcií (např. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 2. vyd., Bd. 9/1, § 327a – § 327f, Vorbemerkung, AktGWpÜG. SpruchG. München 2004, Pozn. č. 3). Výkladem právní úpravy proto nelze jednoznačně v rámci abstraktní kontroly dospět k závěru o neústavnosti této úpravy. Na základě využití možnosti nuceného výkupu není vyloučen zásah do ústavně zaručených práv společníků, ale takováto možnost sama o sobě neústavnost nezpůsobuje. To by mohlo nastat jen v případě, že by stát v rámci své ochranné funkce neposkytl minoritním akcionářům prostředky právní ochrany. Skutečnost, že na základě právní úpravy určitého institutu (např. vazba, vyhoštění, vyvlastnění, vyloučení ze spolku) může dojít k porušení ústavně zaručených práv, ještě nezpůsobuje neústavnost. K tomu by došlo teprve v případě, kdy jejich ústavní „zaručení“ by se ukázalo jako fiktivní.

53. K obecné námitce, že se jedná o formu vyvlastnění, třeba uvést, že subjektem, který minoritní akcionáře zbavuje jejich práva, není orgán veřejné moci prosazující veřejný zájem. Nucený výkup akcií podle § 183i obch. zák., stejně jako převod jmění na společníka podle § 220p obch. zák., představuje určitý způsob uspořádání majetkových poměrů aprobovaný státem a je srovnatelný s jinými

formami úpravy vlastnických poměrů v manželství, ve společenství vlastníků bytových jednotek nebo mezi spoluvlastníky obecně. Ústavní soud proto stojí na stanovisku, že stejně jako minoritní akcionáři by se na něj v jiné pozici mohl obrátit tzv. hlavní akcionář. Ten je rovněž vlastníkem a rovněž má nárok na ochranu svých vlastnických, společnostních a podnikatelských práv z hlediska Listiny (čl. 11 odst. 1 a 3, čl. 26 odst. 1 a 2), což je okolnost, kterou navrhovatel pomíjí. Má-li každý akcionář právo soudně napadnout usnesení valné hromady (§ 183 ve spojení s § 131 odst. 1 obch. zák.), nese riziko paralyzování akceschopnosti akciové společnosti hlavní akcionář v daleko větší míře. Proto se jedná o případ řešení kolize základních práv a svobod, nikoli o vyvlastnění ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny. Jedná se o vytvoření možnosti pro to, aby valná hromada rozhodla o změně struktury soukromovlastnických poměrů mezi akcionáři (obdobně názor německé doktríny Schmidt-Aßmann, E.: *Der Schutz des Aktieneigentums durch Art. 14 GG*. In: *Der Staat des Grundgesetzes*. Festschrift für Peter Badura. Tübingen 2004, s. 1023), byť za dohledu České národní banky a se zaručenou možností soudní ochrany. To, že stát plní svou ochrannou funkci, ještě neznačí, že mu lze přičítat zásah do práv minoritních akcionářů jako v případě vyvlastnění. V právním řádu nejde o opatření ojedinělé (srov. § 142 občanského zákoníku). Umožňuje-li však stát v rámci akciové společnosti právně regulovaným způsobem nuceně vykoupit akcie určité skupiny akcionářů jiným akcionářem, musí tato úprava splňovat obdobná, nikoli však totožná kritéria jako v případě vyvlastnění, protože o vyvlastnění nejde. To se týká především ochrany ústavně zaručených práv menšinových akcionářů, jako jsou na prvním místě ochrana vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 1 a 3 Listiny a práva se sdružovat s jinými za účelem podnikání podle čl. 2 odst. 3, čl. 20 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny.

54. Na tomto základě proto musel Ústavní soud posoudit z hlediska zásady proporcionality vhodnost a potřebnost takové možnosti postupu hlavního akcionáře, neboť v daném případě se nejedná prvotně o střet veřejného zájmu a základního práva, nýbrž o střet dvou základních práv, kde proti sobě stojí osoby soukromého práva (vlastníci), nikoli veřejná moc jednající podle pravidel čl. 2 odst. 2 Listiny a osoba soukromého práva jednající v rámci pravidel čl. 2 odst. 3 Listiny. Tzv. vytěsnění či právo nuceného výkupu, někdy nepřesně označované jako squeeze-out či freeze-out (k různým významům těchto pojmů viz Garza, J. J.: *Rethinking Corporate Governance: The Role of Minority Shareholders – A Comparative Study*. *St. Mary's Law Journal*, roč. 1999–2000, s. 621–625) je známo právním řádům řady zemí, v rámci Evropské unie se to dokonce předpokládá na základě transpozice Třinácté směrnice. Někde je nucený výkup omezen jen na akciové společnosti, jako např. v České republice, Německu, Francii, Itálii, Nizozemí, Velké Británii, Polsku, jinde se uplatňuje obecně (v Rakousku *Bundesgesetz über den Ausschluss von Minderheitsgesellschaftern – GesAusG*. BGBl. I., č. 75/2006), někde se vztahuje jen na společnosti s kótovanými cennými papíry, jinde i na ostatní. Liší se rovněž podmínky, za kterých může k vytěsnění dojít. Měřítkem přezkumné činnosti Ústavního soudu však není rozpor či nesoulad napadené právní úpravy se zahraniční úpravou, nýbrž ústavní pořádek. To, že tuzemská právní úprava může zajišťovat nižší standard ochrany práv minoritních akcionářů, nutně neznamená, že je protiústavní. Nic však nebrání tomu, aby se zahraniční zkušenosti staly zdrojem inspirace pro její zdokonalení. Pouhá argumentace existencí tohoto institutu v jiných státech nemá pro řešený případ sama o sobě význam, není-li jen doplněním argumentace ústavní. Nelze vyjít z domněnky, že úprava v určitém státě je závazným vzorem pro jiné státy. To konečně dokládají i snahy po určité unifikaci v rámci Evropské unie, které po více než desetiletém úsilí vyústily do přijetí již zmiňované Třinácté směrnice v roce 2004.

55. Ekonomické a právní důvody úpravy tohoto institutu jsou vzájemně podmíněny. Původně akciová společnost rozhodovala podle principu jednomyslnosti a vycházelo se z předpokladu, že zákonem nelze do poměrů takové společnosti zasahovat. Uplatňovala se tzv. vested rights theory, která stála na stanovisku, že určitá práva nemůže společník bez svého souhlasu pozbýt. Ta se ukázala z hlediska hospodářských potřeb zcela neudržitelnou již od konce 19. století. Proto byla nahrazena principem většinového rozhodování (k tomu podrobně Carney, W. J.: *Fundamental Corporate Changes, Minority Shareholders and Business Purposes*. *American Bar Foundation Research Journal*, roč. 1980, s. 69, 77n.). S rozvojem ekonomiky, růstem počtu akciových společností a akcionářů, se na základě původních představ o spolkovém charakteru a nabytých právech (střet strategie členství a strategie investice) začala projevovat tyranie menšiny s právem veta (podrobněji Weiss, E. J.: *The Law of Take Out Mergers: A Historical Perspective*. *New York University Law Review*, roč. 1981, č. 4, s.

627–657, pro Velkou Británii s. 685n.). Proto se postupně překonávaly původní představy a vývoj vedl k současnému stavu nejen v USA, nýbrž i v jednotlivých vyspělých evropských státech, a od roku 2004 rovněž v rámci Evropské unie. Důležité je to, že tento proces je upraven právně a zřetelně, čímž se liší od tzv. divokého vytěsnění, kdy se k vytlačení menšinových akcionářů používají jiné prostředky vedoucí rovněž k tomuto cíli, nejsou průhledně upraveny a umožňují postihnout menšinové akcionáře, jejichž podíl výrazně přesahuje i 5 % až 10 %, jak je při právu nuceného výkupu standardem. Současně tento institut bývá chápán jako legitimní doplněk k úpravě povinných nabídek převzetí, které upravuje § 183b odst. 1 obch. zák. (k tomu Dědič, J. a kol.: *Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha 2007, s. 307).

56. Pro Ústavní soud je v případě nuceného výkupu podstatné, že tento ekonomicky podložený postup (racionalita a vhodnost zásahu) je právně upraven tak, jak se to požaduje v podmínkách právního státu (legalita zásahu). Není proto třeba posuzovat otázku veřejného zájmu stejným postupem jako u vyvlastnění (viz též sub 66 v souvislosti se stanovením výše náhrady). Veřejný zájem se projevuje v principu tržního hospodářství a svobody podnikání jiným způsobem a uplatňuje se jinými prostředky, mezi jiným i vytvářením vhodných právních podmínek pro fungování akciových společností. Hlavní akcionář se neřídí veřejným zájmem ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny, neboť je věcí jeho úvahy umožněné obchodním zákoníkem, aby se rozhodl, zda zbývající akcionáře vykoupí, a tím se stane jediným akcionářem, který bude rozhodovat podle vlastní úvahy bez jednání valné hromady a dalších institutů práva akciových společností (tzv. *going private* v anglosaském právu). V případě práva nuceného výkupu nejde o obvyklé rozhodování na valné hromadě. Jde o většinu kvalifikovanou a situovanou tak vysoko, že možné námitky zneužití postavení jsou již prakticky potlačeny. Při rozhodování kvalifikované většinového vlastníka nemohou minoritní akcionáři ani blokovat jednání valné hromady podle § 185 odst. 1 obch. zák., natož zabránit přijetí zásadních rozhodnutí, ať již je třeba k jejich přijetí většiny prosté (§ 186 odst. 1 obch. zák.), kvalifikované (§ 186 odst. 2, 3 a 4 obch. zák.) nebo kombinované se zákazem majorizace (§ 186 odst. 4 obch. zák.). Při podílu devět ku jedné nelze hovořit o faktické možnosti menšinových akcionářů rozhodování společnosti ovlivňovat, jde jen o možnou faktickou komplikaci jejího fungování. Takto nastavený požadavek 90% kvalifikované většiny daleko překračuje to, co se z hlediska § 66a obch. zák. považuje za ovládnutí společnosti. Z hlediska principu proporcionality lze s ohledem na takový poměr již těžko něco namítat, budou-li dodrženy další kautely ochrany vlastnického práva v rámci úpravy vlastního postupu při nuceném vykoupení (přiměřená náhrada, právní ochrana).

57. Umožnění nuceného výkupu v obchodním zákoníku neznamená, že kvalifikované většinový akcionář bude vždy považovat za potřebné zbývající akcionáře vykoupit. To je věcí jeho podnikatelského rozhodnutí, které je omezeno lhůtou a takovými podmínkami, které sice neochrání členství minoritních akcionářů (aspekt sdružovacího práva, svobody podnikat a možnost rozhodovat) v akciové společnosti, ale ochrání jejich stávající majetkový podíl vyjádřený v podobě akcií, což je podmínkou ústavní konformity takové úpravy (čl. 4 odst. 4 Listiny). Na prvním místě taková úprava musí vést hlavního akcionáře ke zvážení, zda se mu vůbec vyplatí využití jeho práva, které mu poskytuje § 183i odst. 1 obch. zák., a to v situaci, kdy společnost plně ovládá. To však plyne z výše zdůrazněné ekonomické povahy takové transakce, takže po právní stránce není třeba rozhodnutí o samotném využití práva nuceného výkupu (na rozdíl od náhrady za výkup) odůvodňovat. Plyne to z pojetí tržní ekonomiky v současné době (oproti stavu do poloviny 20. století, kdy se chránilo členství), kdy se očekává, že většinový akcionář sám zváží, zda náklady na provedení nuceného výkupu mu přinesou zisk (k tomu např. Schön, W.: *Der Aktionär im Verfassungsrecht*. Festschrift für Peter Ulmer. Berlin 2003, s. 1387–1388). Úkolem státu a jeho orgánů (Česká národní banka, soud) není přezkoumávat možné vyhlídky správnosti podnikatelského rozhodnutí, nýbrž posoudit, zda byly splněny zákonné podmínky k provedení takové akce, a poskytnout případně právní ochranu vykupovaným akcionářům. Stejně tak vazbu na strategický záměr investora možno dovodit z § 183n odst. 3 obch. zák., kde se nepřímo předpokládá, že s takovým záměrem bude investor o zisk 90% podílu usilovat. Pokud by tak neučinil hned (lhůta tří měsíců), tuto možnost již ztrácí.

58. Stanovená hranice 90 % je výsledkem úvahy zákonodárce, který by mohl stanovit případně i hranici nižší, stejně jako vyšší (95 % v SRN, Polsku, Nizozemí, Francii, Belgii, 98 % ve Švýcarsku).

Tak tomu bylo i v České republice pro případ zrušení společnosti bez likvidace v době od 31. prosince 2001 do 11. července 2002 (nabytí účinnosti zákona č. 308/2002 Sb., novelizujícího obchodní zákoník). Z hlediska ústavního pořádku a dodržení ochranné funkce státu v rámci úpravy vzájemného postavení společníků je hranice 90 % vyjádřením potřebné limity a nevzbuzuje pochybnosti již s ohledem na evropský standard, za který lze považovat hranice obsažené ve Třinácté směrnici a využívané v řadě dalších států. Namítá-li návrhovatel (sub 6a) nesoulad vyjádření této hranice se Třináctou směrnicí, je třeba odkázat na to, co bylo uvedeno sub 28 a 48. Z pohledu Ústavního soudu jde o věc obvyčejného práva a splnění podmínky § 183i odst. 1 obč. zák. je věcí obecných soudů, nikoli úkolem Ústavního soudu v rámci abstraktní kontroly ústavnosti zákona.

59. K námitce návrhovatele (sub 7), že se jedná o porušení Evropské úmluvy, je třeba uvést, že je obecná, blíže z hlediska postavení minoritních akcionářů nespécifikovaná a pouze opakuje to, co je uváděno v jiných bodech návrhu. Dovolává se přitom rozhodnutí ve věci *Bramelid a Malmström* proti Švédsku z roku 1982, č. rozhodnutí 8588/79 a 8589/79, a zejména *James* a další proti Spojenému království (sub 15). Posléze uvedený případ se ovšem týká nikoli vlastnictví akcií, nýbrž stanovení ceny v rámci práva odkupu bytů v dlouhodobě užívané zemědělské usedlosti. Evropský soud pro lidská práva, stejně jako bývalá Evropská komise pro lidská práva, z hlediska čl. 1 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě řadí pod pojem majetku rovněž akcie akciových společností (výslovně rozsudek *Sovtransavto Holding* proti Ukrajině z 25. července 2002 v bodě 91). To ovšem v daném případě není předmětem sporu a žádný z účastníků to nepopírá. Stejně tak není zásadním problémem nucený výkup minoritních akcionářů (přehled rozhodnutí v oblasti akciových společností viz in *Schreuer, Ch., Kribaum, U.: The Concept of Property in Human Rights Law and International Investment Law. In: Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Liber amicorum Luzius Wildhaber. Zürich etc. 2007, zejména s. 752–758; Frowein, J. A., Peukert, W.: Europäische Menschenrechtskonvention. 2. vyd. Kehl etc. 1996, s. 784*), nýbrž ochrana před svévolí hlavního akcionáře a dostatečná právní ochrana (rozhodnutí *Bramelid a Malmström* proti Švédsku z 12. října 1982 in fine). K samotné možnosti práva nuceného výkupu a jeho vztahu k vyvlastnění již bylo zaujato stanovisko výše. Pokud návrhovatel dále poukazuje na problémy spojené s nejasnou právní úpravou a nedostatečnou právní ochranou, bude jim věnována pozornost níže.

60. Konečně bylo třeba posoudit otázku, kterou sice návrhovatel neuvádí, jež je nicméně relevantní z hlediska povahy akciové společnosti samotné, a zejména z hlediska způsobu, jakým se právo nuceného výkupu do právního řádu České republiky dostalo. Protože právo nuceného výkupu je relativně novým institutem obchodního práva, bylo nutno posoudit, zda nedošlo k zásahu do nabytých práv a narušení zásady právní jistoty. Ústavní soud se ve své judikatuře vícekrát ochranou nabytých práv a principem právní jistoty zabíral a konstatoval, že ke znakům právního státu neoddelitelně patří princip právní jistoty a ochrany důvěry občana v právo a že tento postup zahrnuje zákaz retroaktivity (srov. již nález sp. zn. IV. ÚS 215/94, Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 3, nález č. 30, Pl. ÚS 33/01, Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 25, nález č. 28, vyhlášen pod č. 145/2002 Sb.). V právní teorii a praxi se činí rozdíl mezi pravou a nepravou retroaktivitou, neboť na každý z uvedených typů retroaktivity je z hlediska přípustnosti pohlíženo odlišně. V případě nepravé retroaktivity nová právní norma ponechává staré právní úpravě k řešení otázku vzniku již existujících právních vztahů, v minulosti učiněných právních úkonů a nároků z nich plynoucích, a pouze do budoucnosti mění práva a povinnosti spojené s těmito již vzniklými právními vztahy. Zatímco pravá retroaktivita je kromě několika výjimek nepřípustná, pro nepravou retroaktivitu platí, že je v zásadě akceptovatelná. V posuzovaném případě se jedná právě o obecně přijímanou nepravou retroaktivitu. Úprava nuceného výkupu se nijak nedotýká samotného nabytí účastnických cenných papírů a nároků s nimi spojených, vzniklých před účinností přijaté úpravy, ta pouze od okamžiku své účinnosti, tedy do budoucna, stanoví povinnost menšinového akcionáře strpět zásah do jeho vlastnického práva za předpokladu, že jsou naplněny zákonem předvídané podmínky, které z ústavního hlediska zaručují dovolenost tohoto zásahu. Zrušení staré a přijetí nové právní úpravy s sebou nese zásah do principu zachování nabytých práv a do důvěry jednotlivce v právo (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/96, Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 7, nález č. 13, vyhlášen pod č. 63/1997 Sb.). Podle čl. VI zákona č. 216/2005 Sb. ustanovení týkající se nuceného výkupu nabyla účinnosti dnem 1. července 2005, s výjimkou ustanovení § 183i, 183k, 183l, 183m a 183n, která nabývají účinnosti dnem jeho

vyhlášení, tj. dne 3. června 2005. Z hlediska ústavních pravidel vyhlášení zákonů podle čl. 52 Ústavy k porušení ústavního pořádku nedošlo. V tomto směru Ústavní soud dospěl k závěru, že součástí principu právní jistoty není nepochybně neměnnost právní úpravy po celou dobu trvání právního vztahu. Právo je dynamický systém reagující na vývoj a tendence ve společnosti, a proto je nezbytné, aby doznávalo změn v závislosti na jejích potřebách, v daném případě v oblasti obchodního práva, která se v podmínkách České republiky postupně rozvíjí na základě přebírání zkušeností právních úprav rozvinutých ekonomik. To se týká i akcionářů, kteří nabyli akcie před 3. červnem 2005 a kteří mohli počítat s možností převzetí svých akcií hlavním akcionářem podle § 220p obch. zák., pokud se jimi stali od účinnosti zákona č. 370/2000 Sb. Právní úprava nuceného výkupu akcií nebyla retroaktivní a nastala v situaci, když již obdobná úprava tzv. nepravého vytěsnění byla v obchodním zákoníku obsažena.

61. Na závěr Ústavní soud k této věci podotýká, že legitimní očekávání vlastníka akcií nedosahuje takové intenzity jako legitimní očekávání vlastníků jiného majetku, vzhledem k tomu, že samotná povaha vlastnictví akcií nezaručuje akcionářům neměnné postavení ani absolutní rovnost akcionářů, neboť rozsah vlastnických práv je odvozen od počtu akcií shodné nominální hodnoty a z povahy podstaty akciové společnosti vyplývá možnost „rizika“ změn postavení jejich společníků, zejména minoritních akcionářů [srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 324/97 (Sbírka náleží a usnesení Ústavního soudu, svazek 10, usn. č. 8) a IV. ÚS 720/01 (nepublikováno)]. Posouzení této otázky na základě testů známých v zahraničí (např. fair market value price, net asset value method, Delaware block method, earnings value method, reasonable expectations test, defeated expectations argument atd. – též sub 66, rozlišuje se též výkup v rámci otevřených nebo uzavřených společností) je v rámci řízení o abstraktní kontrole ústavnosti vyloučeno, neboť může zahrnovat posouzení očekávání investora pouze v obecné rovině. V praxi však takový investor není – vždy je zde konkrétní akciová společnost v konkrétní situaci (v době nákupu akcií a v době provedení nuceného výkupu, pro nakupující mimo společnost a uvnitř společnosti, tržní cena a výnosová cena) a je zde konkrétní situace na kapitálovém trhu (hodnota akcie závisí nejen na stavu konkrétní akciové společnosti). Tato otázka může být řešena pouze v rámci postupu podle § 183i odst. 5 obch. zák. (přezkum Českou národní bankou) a § 183k obch. zák. (soudní ochrana vlastníků účastnických cenných papírů). V rámci abstraktní kontroly ústavnosti zákona lze pouze posoudit z hlediska proporcionality, zda je zásah možný, potřebný a žádoucí z hlediska jiného základního práva, zda zde ochrana vůbec je a zda je dostatečně zaručena. Samotný institut nuceného výkupu akcií podle § 183i až 183n obch. zák. je proto možno považovat za opatření, jehož provedení se pohybuje v mezích ústavního pořádku České republiky.

62. Co se týče vzájemného vztahu hlavního a menšinového akcionáře z hlediska respektování rovnosti, je třeba zdůraznit, že pojetí rovnosti vystupuje v mnoha různých polohách. Proto pouhý paušální poukaz na rovnost akcionářů, bez ohledu na povahu vlastnictví účastnických cenných papírů, je prakticky bez významu. Jak již bylo uvedeno výše, samotná povaha vlastnictví akcií nezaručuje akcionářům neměnné postavení ani jejich absolutní rovnost, neboť rozsah jejich vlastnických práv je odvozen od počtu akcií shodné nominální hodnoty a z povahy akciové společnosti vyplývá možnost „rizika“ změn postavení jejich společníků, zejména minoritních akcionářů (srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 720/01). Na postavení společníků v takové kapitálové společnosti nelze mechanicky přenášet pravidla, která platí v jiných sdruženích, popř. v jiných formách rozhodování (např. v oblasti volebního práva). Hlasovací právo akcionáře je spojeno s akcií (§ 180 odst. 2 obch. zák.). Protože znakem akciové společnosti a její zvláštností je možnost, aby jeden společník měl akcií více (nikoli jeden společník – jedna akcie stejné jmenovité hodnoty), liší se i postavení a možnosti společníků v této společnosti. Jedná se především o rovnost z hlediska velikosti podílu na základním kapitálu akciové společnosti (stejná jmenovitá hodnota akcie – stejný počet hlasů – § 180 odst. 2 obch. zák.), proto z tohoto hlediska o nějaké nerovnosti hovořit nelze. To by bylo možné jen v situacích, kde obchodní zákoník zakotvuje práva akcionářů bez ohledu na počet akcií, které vlastní, jako např. právo účasti na valné hromadě, právo hlasovat, právo na informace, právo uplatňovat návrhy a protinávrhy (§ 180 odst. 1 obch. zák.), právo na jejich ochranu (§ 182, § 183 obch. zák.). Z tohoto pohledu dochází ovšem naopak ke ztížení pozice hlavního akcionáře, jehož investice může být na základě uplatnění takových práv ohrožena. Právě proto je, jak bylo vyloženo výše, ústavně přípustné, aby hlavní akcionář zvážil, zda využije možnost nuceného výkupu. Porušení principu rovnosti v tomto ohledu proto Ústavní soud neshledal. Poukaz na čl. 3 odst. 1 Listiny, podle kterého se základní práva a svobody zaručují všem bez rozdílu majetku, by

bylo v projednávané věci absurdní, s ohledem na povahu akciové společnosti, a navrhovatel to ani netvrdí. Ani z čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, popř. z čl. 14 Evropské úmluvy nelze dovodit, že by rozlišení v postavení akcionářů z hlediska kritéria vlastnictví devíti desetin akcií mohlo být s ohledem na výše popsané důsledky považováno za nerozumné a neobjektivní. Podstatné z pohledu uplatnění zákazu diskriminace je, že obchodní zákoník z hlediska vymezení hlavního akcionáře a minoritních akcionářů nestanoví žádné výjimky. Možnost provedení nuceného výkupu hlavním akcionářem nelze považovat za bezdůvodné zvýhodnění, neboť je založena na racionálních a objektivních důvodech (viz výše). Stejně tak zde nelze zjistit existenci nerovného postavení srovnatelných skupin minoritních akcionářů z hlediska stejné možnosti uplatnit své akcie ve stejném rozsahu, jako to může učinit za stejných podmínek (zákonem vymezených) srovnatelná skupina dalších (jiných) minoritních akcionářů (k tomu srov. nálezy Pl. ÚS 38/01, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, nálezy č. 39, s. 355, vyhlášen pod č. 87/2003 Sb.). Dopady právní úpravy nuceného výkupu jsou pro všechny minoritní akcionáře stejné. Obdobně nelze v takové situaci považovat za zásah do vlastnického práva povinnost učinit nabídku převzetí v případě dosažení určitého stupně podílu na základním kapitálu společnosti. V této souvislosti však Ústavní soud zdůrazňuje, že k vyváženosti právní úpravy postavení minoritních akcionářů by přispělo, kdyby zákonodárce upravil rovněž jejich právo na to, aby v takové situaci hlavní akcionář měl nejen právo, ale i povinnost na jejich žádost jejich akcie odkoupit (tzv. sell-out, popř. nabídková povinnost).

63. Stejně je třeba přistupovat k otázce zachování čl. 11 odst. 1 Listiny, podle kterého vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Ani zde nelze spatřovat rozdíly v obsahu práv vlastníků akcií. Způsob rozhodování valné hromady, založený na vlastnictví akcií určité jmenovité hodnoty, je plně v souladu s povahou tohoto typu podnikatelského sdružování podle čl. 11 odst. 1 a 3, čl. 20 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny. Stanoví-li obchodní zákoník různý stupeň ochrany menšiny v akciové společnosti v závislosti na významu přijímaného rozhodnutí (jednomyslnost, devět desetin, tři čtvrtiny, dvě třetiny, prostá většina – § 183i odst. 1, § 186 obch. zák.) a váže to dále na vzájemný poměr vlastníků akcií (§ 66a obch. zák.), nelze proti tomu z ústavního hlediska nic namítat.

64. Dodržení pravidla čl. 11 odst. 1 Listiny o stejné ochraně vlastnického práva je možné posoudit pouze hodnocením pozice vlastníků ve stejných situacích. Proto nelze zákonné prostředky ochrany z jiných oblastí (např. vlastnictví nemovitostí) mechanicky přenášet na ochranu akciového vlastnictví. Navrhovatel ovšem argumentuje pouze srovnáváním právních pozic hlavního akcionáře a minoritních akcionářů, což je však jen jeden úhel hodnocení. Stejně významné je hodnocení pozice minoritních akcionářů v podobných situacích, avšak takovou argumentaci návrh postrádá. Proto při dalším hodnocení jednotlivých námitek navrhovatele Ústavní soud ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny přihlížel i k postavení minoritních akcionářů v řízení o zrušení akciové společnosti s převodem jmění na hlavního akcionáře (§ 220p obch. zák.).

65. Většina námitek navrhovatele souvisí s tvrzenou nedostatečnou ochranou práv menšinových akcionářů v průběhu přípravy nuceného výkupu, zejména z hlediska ochrany před zneužitím práva ze strany hlavního akcionáře. Ústavní soud musí především zdůraznit, že tvrzení navrhovatele jsou obecné povahy a měla by své místo v řízení o ústavní stížnosti minoritního akcionáře, pokud by byla podložena fakty konkrétního případu. V řízení o abstraktní kontrole ústavnosti zákona ovšem Ústavní soud vystupuje v jiné pozici. Podle § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu kromě kompetenčních a procedurálních otázek hodnotí především obsah zákona z hlediska jeho případného rozporu s ústavním pořádkem [čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy], nikoli jeho možnou realizaci společníky nebo aplikaci Českou národní bankou a soudy v praxi. Proto je třeba při hodnocení těchto námitek podotknout, že Ústavní soud nepovažuje za vyloučené, že k zásahu do ústavně zaručených práv společníků, stejně jako samotné akciové společnosti jako právnické osoby soukromého práva, může dojít nebo že k tomu dochází. To však není předmětem tohoto řízení. Ke zrušení zákona může dojít jen v případě, kdy aplikující orgány již jiný výklad používají (např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 48/95, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 5, nálezy č. 21, vyhlášen pod č. 121/1996 Sb.), čímž tuto ústavní povinnost porušují, a ústavně konformní výklad nepřichází do úvahy. Pouhá možnost jiného výkladu sama o sobě ještě nezakládá důvodnost či nedůvodnost návrhu (srov. usnesení Pl. ÚS 6/03, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 30, usn. č. 18, s. 579). Ústavní soud proto musí

respektovat typ řízení, ve kterém se o ústavnosti jedná (abstraktní kontrola, konkrétní kontrola z podnětu obecného soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy nebo akcesorické posouzení podle § 74 zákona o Ústavním soudu, když již k tvrzenému zásahu došlo a bylo pravomocně rozhodnuto).

66. Argumentace navrhovatele se bez ohledu na celkový rozsah návrhu (58 stran a další obsáhlé přílohy) dá shrnout do několika základních bodů, kde na prvním místě vystupuje námitka úpravy a postupu při stanovení náhrady za nuceně vykupované akcie. Jak bylo řečeno výše, otázka rejstříkového řízení je vyčleněna a řešena v řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05. Navrhovatel namítá zejména tu skutečnost, že cena je určena na základě znaleckého posudku, který byl určen hlavním akcionářem. Na prvním místě se proto Ústavní soud zabýval otázkou způsobu vymezení výše protiplnění. Ústavním kritériem není čl. 11 odst. 4 Listiny. V daném případě je s ohledem na to, co bylo výše uvedeno k povaze akciové společnosti, povaze akcie a povaze práva nuceného výkupu, nutno vycházet z čl. 4 odst. 4 Listiny a přihlížet k podstatě a smyslu vlastnictví akcie. Jak uvedl Ústavní soud v již zmíněném usnesení sp. zn. IV. ÚS 324/97, vlastnictví akcie je spojeno s určitým rizikem. Ústavní imperativy ochrany vlastnictví a případné náhrady za ztracený majetek se proto pochopitelně liší v případě ochrany vlastnictví nemovitosti sloužící k bydlení, úspor v bance nebo právě v případě vlastnictví akcie. Vlastník akcie proto musí počítat s tím, že se jedná o investici, která je svou podstatou spjata s právem na podnikání (teprve poté s právem se sdružovat), a tudíž také s podnikatelským rizikem. Může přinést několikanásobný zisk, stejně jako může být naprosto znehodnocena; to vše v různém časovém období. Proto je v obecné právní úpravě velmi obtížné stanovit všechna možná kritéria pro stanovení ceny akcie.

Obchodní zákoník proto na více místech volí obrat „přiměřená“ cena, který podrobuje navrhovatel kritice, když zdůrazňuje nejasnost základních atributů náhrady za akcie, neboť pojmy „přiměřenost“ a „spravedlnost protiplnění“ jsou podle jeho názoru subjektivní. S tímto názorem se Ústavní soud neztotožnil. Obchodní zákoník používá tento pojem v souvislosti s cenou akcií na více místech (§ 156 odst. 4, § 183c odst. 5, § 183g odst. 1, § 186a odst. 4, § 190c odst. 1). Oba pojmy naopak respektují možnosti zákonné úpravy. Právní úprava nuceného výkupu hovoří o přiměřenosti ceny (§ 183k odst. 1 a § 183m odst. 1 obch. zák.) v souvislosti s jejím stanovením. V § 183j odst. 2 obch. zák. je stanovena povinnost předložit v pozvánce na valnou hromadu v oznámení o jejím konání též vyjádření představenstva, zda považuje výši protiplnění za spravedlivou. Bez ohledu na oprávněné pochybnosti o legislativním způsobu vyjádření stanoviska představenstva (k tomu Štenglová, I.: Obchodní zákoník. Komentář. 11. vyd., C. H. Beck, Praha 2006, s. 672) je nepochybné, že obchodní zákoník počítá s tím, že cena může být stanovena odchylně od představ orgánů společnosti. Přiměřenost značí požadavek přihlídnout ke všem podstatným okolnostem v souvislosti s nuceným výkupem. To znamená, že je z pohledu zákona vyloučeno, aby byla stanovena subjektivně. Jen to by mohlo vést k rozhodnutí o neústavnosti takové právní úpravy. To, že obchodní zákoník chápe tento pojem jako návod k objektivnímu hodnocení, plyne již z toho, že počítá s jejím soudním přezkumem; cena stanovená nikoli na základě objektivních kritérií by se vymykala soudnímu přezkumu. Konečně vyloučení neústavního subjektivního kritéria lze dovodit i ze zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v podobě požadavku nestrannosti znalce, jeho odborných znalostí a vyloučení v případě podjatosti (§ 4, 6, 11). Možno též poukázat na judikaturu Ústavního soudu v otázkách podjatosti znalců (např. nálezy II. ÚS 35/03, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 30, nálezy č. 102), která v konkrétních případech vymezila přísná hlediska pro posouzení znaleckých posudků. To, že náklady na vyhotovení znaleckého posudku jsou hrazeny hlavním akcionářem, samo o sobě ještě nemůže vést k obecnému závěru, že tyto posudky jsou již tím vadné, protože stejnou námitku by bylo možno vznést v případě, že by byly hrazeny minoritním akcionářem. Poukazuje-li se v návrhu v tomto řízení, ale i v jiných zemích (srov. usnesení 2. senátu Spolkového soudního dvora z 25. července 2005, sp. zn. II ZR 27/03, rovněž vyjádření sub 32), na špatné zkušenosti s některými znalci, nemůže to vést k paušálnímu závěru, že takto bude v rozporu s požadavky zákona o znalcích a tlumočnících postupovat každý znalec. Ústavní soud si je vědom toho, že v praxi může docházet, a také dochází, k porušování těchto pravidel. To však není důvodem pro to, aby byla za neústavní prohlášena právní úprava, která může být vykládána a aplikována neústavně. Ze stejných důvodů by potom musel Ústavní soud zrušit např. institut vazby, vyvlastnění, rozpuštění politické strany atd. Právě proto, že v praxi může dojít k porušení ústavně konformní právní úpravy, je zajištěno právo na soudní ochranu. Zda je cena přiměřená, je věcí odborného a nestranného hodnocení. Protože názor vykupujícího a vy-

kupovaného se může rozcházet, je upraven postup přezkoumání takové ceny nezávislým a nestranným orgánem v podobě České národní banky, což by ovšem, s ohledem na její povahu, nedostačovalo. Proto je ve smyslu čl. 4 a 81 Ústavy ještě garantována ochrana v podobě soudního rozhodnutí. Konečně je třeba poznamenat, že ani v jiných státech není postupováno jinak. Např. nejnovější rakouská úprava (viz § 1 Bundesgesetz über den Ausschluss von Minderheitsgesellschaften, BGBl. I., č. 75/2006) hovoří o „Gewährung einer angemessenen Barabfindung“, tedy poskytnutí přiměřeného odstupného v hotovosti, aniž stanoví cokoli dalšího (totéž doslovně § 327a odst. 1 německého akciového zákona, avšak s určitými kritérii v jiných ustanoveních). Pokus najít jiný způsob určení této ceny v SRN, založený na nevyvratitelné domněnce přiměřenosti v případě, že ji akceptuje nejméně 90 % vykupovaných akcionářů, ztroskotál (viz Stumpf, Ch.: Grundrechtsschutz im Aktienrecht. Neue Juristische Wochenschrift, roč. 2003, č. 1, s. 9). Proto Ústavní soud v tomto bodě neústavnost obchodního zákoníku neshledal.

Je věcí praxe, jaká kritéria se zde vyvinou. V tomto směru je příznačné stanovisko bývalé Komise pro cenné papíry (sub 26). Rovněž obrat „fair market value“, používaný v USA, je kritizován s ohledem na více možných významů a cest k jeho zjištění (viz Fischel, D. R.: The Appraisal Remedy in Corporate Law. American Bar Foundation Research Journal, roč. 1983, s. 885–898). Proto si soudní praxe hledá množství různých tzv. testů (viz sub 61), které se rovněž časem mění. V tomto směru je v USA v oblasti práva akciových společností považováno za klíčové zákonodárství státu Delaware. Jeho Nejvyšší soud v precedenčním rozhodnutí uvádí, že bez ohledu na množství různých testů bude akceptovat každou rozumnou metodu, která bude všeobecně uznána ve finančním světě [generally accepted techniques used in the financial community and the courts – Weinberger v. UOP, Inc. 457 A.2d 701 (Del) 1983, dostupné např. na www.nyls.edu/pdfs/WeinbergervUOP.pdf, kde se soud zabýval i účelem fúze].

67. Akcie, jakožto výraz podílu na určité majetkové hodnotě, je předmětem vlastnického práva. Ochrana takové formy vlastnictví je ovšem stěžejí srovnatelná s ochranou nemovitého majetku (expropriace), na které je založena dogmatika čl. 11 odst. 4 Listiny. Na její hodnotu mají zásadní vliv situace na trhu a poměry v dané akciové společnosti (např. tzv. vyhladovění malých akcionářů ve formě nevyplácení dividend, ztráta hodnoty v důsledku neobchodovatelnosti, konjunktura v určitém časovém období atd.). To, že se nejedná o vyvlastnění s předpokladem prokázání veřejného zájmu, jak naopak tvrdí navrhovatel, znamená, že při stanovení výše protiplnění se již k veřejnému zájmu nepřihlíží. O tom již bylo rozhodnuto zákonodárcem obecně závazným způsobem. Je třeba dodat, že při vyvlastnění ve veřejném zájmu jde z povahy věci o určitou oběť požadovanou ve prospěch zájmu celku, v případě nuceného výkupu, s ohledem na právě řečené, Ústavní soud takový důvod neshledává. Jde o ekonomickou úvahu vykupujícího hlavního akcionáře, zda se mu taková transakce vyplatí. S ohledem na pouze ekonomický rozměr této problematiky, redukováný na investiční aspekt, to však znamená také to, že např. na rozdíl od vyvlastnění rodinného domku nebude přihlížet k citovým aspektům, sociálním vazbám a důsledkům, i když takové aspekty nejsou přímo vyloučeny (penzijní fond jako minoritní akcionář, ochránci životního prostředí v akciové společnosti, která je hrozbou pro životní prostředí). Vztah k podílu na základním jmění se tomuto hodnocení vymyká. Jde o nejistou investici, která měla přinést zisk, avšak vzhledem k povaze akciové společnosti se jedná o investici, která zisk nemusí zaručit.

68. Co to je přiměřená cena, lze stanovit odborným a na stranách nezávislým postupem pod kontrolou České národní banky s možností soudního přezkumu. S ohledem na okolnosti výkupu spojeného se zásahem do vlastnického práva se přiměřenost ceny kótovaných akcií nikdy nemůže pohybovat pod hranicí tržní ceny. Z tohoto hlediska je třeba obrát „jinou výši protiplnění“ v § 183k odst. 3 obch. zák. chápat jediné jako hranici, pod kterou v rámci soudního přezkumu jít nelze. Jinak řečeno, soud nemůže výši protiplnění napadeného minoritním akcionářem snížit. Totéž platí pro postup České národní banky podle § 183i odst. 5 obch. zák. Z hlediska čl. 11 odst. 1 Listiny by byl jiný výklad znevýhodněním minoritního akcionáře (reformatio in peius). Proto je třeba § 183j odst. 4 obch. zák., podle kterého se návrh na usnesení valné hromady nesmí odchylovat v určení výše protiplnění podle podkladů podle § 183j odst. 6 obch. zák., vykládat tímto ústavně konformním způsobem. V opačném případě by jej bylo třeba zrušit jako neústavní. Znalecký posudek z hlediska přiměřenosti zásahu neslouží ochraně hlavního akcionáře a hlavní akcionář se proti němu nemůže obrátit k soudu; to je umožněno pouze

minoritním akcionářům. Nabídne-li hlavní akcionář více, je to věcí jeho podnikatelského rozhodnutí. Jak již bylo zdůrazněno výše (sub 57), rozhodnutí hlavního akcionáře není třeba zdůvodňovat, neboť je založeno na předpokladu, že přes zvýšené náklady se mu investice do výkupu zbývajících akcií vyplatí. A to nikoli proto, že by je získal za výhodnější cenu, nýbrž i proto, že vzhledem k okolnostem může platit i cenu vyšší, o které bude mít představenstvo, z hlediska celkové situace společnosti, pochybnosti (§ 183j odst. 2 obch. zák.). Zákon jednotlivá kritéria pro hodnocení přiměřenosti stanovit nemůže v žádném případě vyčerpávajícím způsobem. Je to věcí odborného posouzení podle finančních a ekonomických nástrojů aprobovaných Českou národní bankou (viz stanovisko bývalé Komise pro cenné papíry č. STAN/13/2005 ze dne 9. 11. 2005 k otázce kritérií přiměřenosti a dokladům prokazujícím přiměřenost. Poznává se, že toto stanovisko nebylo předmětem řízení před Ústavním soudem, stejně jako praxe České národní banky na jeho základě.).

69. Pro určení přiměřené ceny zákon stanoví postup, který je rovněž předmětem námitek navrhovatele. Podle § 183m odst. 1 obch. zák. mají oprávněné osoby právo na protiplnění v penězích, jehož výši určí hlavní akcionář; hlavní akcionář doloží přiměřenost protiplnění znaleckým posudkem, který nesmí být starší než 3 měsíce ke dni doručení žádosti podle § 183i odst. 1 obch. zák., a jehož výši přezkoumá Česká národní banka. Znalce vybírá a rovněž náklady jeho činnosti hradí hlavní akcionář (§ 183j odst. 6 obch. zák.). V této souvislosti třeba zdůraznit, že nestranné odborné stanovení přiměřené ceny je třeba považovat za součást ochrany vlastnického práva minoritního akcionáře (sub 67). Proto musí být jeho postavení srovnatelné s jinými vlastníky v obdobné situaci, jak to plyne z čl. 11 odst. 1 Listiny (právo na stejnou ochranu).

70. V takovém případě je úkolem Ústavního soudu zhodnotit, zda je tímto způsobem poskytována vůbec ochrana (sub 68 a 69) a zda je úroveň této ochrany srovnatelná s ochranou jiných vlastníků v podobném postavení. Jako takové měřítko mohl Ústavní soud použít postup při zrušení akciové společnosti s převodem jmění na hlavního akcionáře, neboť předpoklady převodu jsou stejné jako v případě nuceného výkupu. V tomto případě však § 220p odst. 2 obch. zák. stanoví, že hlavní akcionář je povinen poskytnout ostatním akcionářům přiměřené vypořádání v penězích, jehož výše musí být doložena posudkem znalce. Přitom odkazuje na obdobné použití ustanovení § 59 odst. 3 a 4 obch. zák. Podle tohoto ustanovení se výše přiměřeného vypořádání stanoví podle posudku zpracovaného znalcem „nezávislým na společnosti, jmenovaným za tím účelem soudem.“. Ústavní soud proto musel posoudit, zda tento rozdíl ve způsobu stanovení znalce není v případě nuceného výkupu natolik diskriminačním, že dochází k porušení práva na stejnou ochranu podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

71. Ústavní soud dospěl k závěru, že takto stanovená povinnost hlavního akcionáře sice může tížít postavení minoritních akcionářů, avšak ne tak závažným způsobem, aby bylo možno hovořit o neústavnosti této úpravy. Již výše bylo poukázáno na postavení znalce při zpracování odborného posudku a jeho nutnou nestrannost. To by samo o sobě bylo ovšem naprosto nedostatečné, kdyby to nebylo doplněno obligatorním dohledem České národní banky podle § 183i odst. 5 ve spojení s přiměřeným použitím § 183e obch. zák. Tento postup se vztahuje na akciové společnosti s kótovanými i nekótovanými účastnickými cennými papíry, jinak by došlo rovněž k porušení pravidla stejné ochrany podle čl. 11 odst. 1 Listiny. I když v případě České národní banky je již, s ohledem na její postavení, předpokládán žádoucí odstup od společníků, nejde přesto o orgán, který splňuje požadavky čl. 4 Ústavy a čl. 36 Listiny. Protože se jedná o ochranu základního práva, není začlenění České národní banky do procesu nuceného výkupu z hlediska ústavního dostačující. Protože však § 183k obch. zák. upravuje postup z hlediska soudní ochrany minoritních akcionářů, dospěl Ústavní soud k názoru, že samotná skutečnost výběru znalce hlavním akcionářem je sice sama o sobě problémem, ten je však kompenzován dalšími opatřeními ze strany státu. Nicméně není pochyb o tom, že je zde třeba uvažovat o jiném postupu již z toho důvodu, že úkolem právní úpravy by mělo být v maximální míře eliminovat možnost vzniku soudních sporů, a tato úprava k nim často povede. Nutno však zdůraznit, že i v Německu, na jehož úpravu se navrhovatel odvolává, je v praxi situace taková, že znalece ustanovuje zemský soud podle sídla společnosti zpravidla na návrh hlavního akcionáře, a judikatura tento postup nezpochybnila (srov. zásadní rozsudek Spolkového soudního dvora z 18. září 2006 sp. zn. II ZR 225/04, zejména body 14 až 17), ačkoli se jedná o velmi častou žalobní námitku.

72. Navrhovatel též právní úpravě nuceného výkupu vytýká, že účastníkem řízení o předchozím souhlasu České národní banky podle § 183i odst. 5 obch. zák. je pouze hlavní akcionář. S ohledem na odstup České národní banky od společníků a povahu řízení, kde není možné zajistit rozumně účast často tisíců minoritních akcionářů, z nichž je část tzv. anonymních (viz Kotásek, J.: Vytěsnění anonymního akcionáře. Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2006, č. 3, s. 258–259), to lze stěží považovat samo o sobě za neústavní, když Česká národní banka o nuceném výkupu ve správním řízení přímo nerozhoduje (teprve v takovém případě by se jednalo o období vyvlastňovacího řízení). To je v působnosti valné hromady. Česká národní banka v postavení správního orgánu v řízení podle § 183i odst. 5 obch. zák. může vyvolat odpovědnost státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Stejně tak námitka navrhovatele napadající fikci kladného stanoviska České národní banky neobstojí z hlediska ústavního pořádku. Jde o neobvyklé opatření proti nečinnosti správního orgánu. Touto úpravou není vyloučena možnost minoritních akcionářů obrátit se na soud, neboť výše protiplnění je vždy předmětem soudního přezkumu bez ohledu na to, zda stát dostal svým povinností z hlediska svého dohledu nad přípravou nuceného výkupu prostřednictvím České národní banky či nikoli. Kromě toho toto ustanovení (§ 183e odst. 9 obch. zák.) ani nebylo navrhovatelem napadeno v petitu jeho návrhu.

73. Dále bylo třeba posoudit zbývající námitky týkající se stanovení výše přiměřené náhrady. Na prvním místě zde navrhovatel namítá nedostatečné záruky zaplacení protiplnění za vykupované akcie (sub 18), kdy ani doplnění úpravy o ustanovení § 183i odst. 6 obch. zák. podle jeho názoru neodstraňuje zcela oprávněný požadavek, aby výplata částky protiplnění, stanovené hlavním akcionářem, byla dostatečně zajištěna. S touto námitkou se Ústavní soud neztotožnil. Obligatorní deponování prostředků k úhradě smluvních závazků sice není nikde ústavně vyžadováno a není ani zcela běžné v zákonné úpravě, v tomto případě je však třeba vycházet z toho, že se nejedná o právní vztah vzniklý na základě smluvního ujednání, nýbrž vlastnictví k akciím přechází ze zákona. I tato povinnost proto nutí hlavního akcionáře, aby zvážil, zda k nucenému výkupu sáhne, neboť je pochopitelně spjata se zvýšenými náklady za služby banky nebo obchodníka s cennými papíry. Proto je třeba z hlediska ústavního považovat tuto úpravu za dostatečnou, nehledě na odpovědnost za její nesplnění včetně možné odpovědnosti trestní. Treba též poznamenat, že deponování prostředků podle § 183i odst. 6 obch. zák. následuje až po confirmaci svolání valné hromady Českou národní bankou podle § 183i odst. 5 obch. zák. Prostředky jsou proto zajištěny již po případném zvýšení protiplnění postupem podle § 183e odst. 8 obch. zák. Legislativce má přitom možnost tuto úpravu změnit, pokud by se vůbec vyskytl takový případ, který se hypoteticky snaží konstruovat navrhovatel.

74. Konečně je třeba zmínit námitku chybějící sankce, kdy podle názoru navrhovatele právní úprava nemotivuje hlavního akcionáře k poctivému chování, neboť za jednání v rozporu s dobrými mravy není nijak postihován (sub 11). Jediným jeho rizikem je, že bude možná muset doplatit několika akcionářům, kteří mají dostatek prostředků na vedení sporu o přezkoumání protiplnění před formalisticky uvažujícími soudci. Není respektován požadavek legality ani požadavek proporcionality při přechodu akcií, při řízení o přezkoumání legálnosti opatření vedoucích k přechodu ani při stanovení a přezkoumání výše protiplnění. Ani s touto námitkou se nebylo možno ztotožnit, neboť Ústavní soud nevidí důvod, pro který by bylo třeba stanovit další speciální prostředky odpovědnosti za porušení povinností hlavního akcionáře. Z hlediska ústavního pořádku je podstatné, že zde vůbec prostředky poskytnuty jsou.

Využije-li hlavní akcionář možnosti nuceného výkupu akcií, kterou mu zákon poskytuje z výše uvedených důvodů, chová se dovořeně a svého práva nezneužívá. Pravidla zákazu zneužití postavení společníka podle § 56a obch. zák., s možností postupu podle § 131 obch. zák. (neplatnost usnesení valné hromady), se pochopitelně vztahují rovněž na nucený výkup akcií. Zneužitím ovšem nemůže být sám zákonem umožněný výkup akcií při dosažení stanoveného podílu na vlastnictví účastnických cenných papírů ve společnosti. Nelze tvrdit, že v rámci podnikatelského prostředí v České republice k takovým situacím nedochází a že ve srovnání s vyspělými ekonomikami je zejména využívání prostředků soudní ochrany zcela dostatečné. Teprve jejich využívání představuje v těchto státech skutečný obraz společenského práva, které nelze bez judikatury vůbec pochopit [Conard, A. F.: The Law of Corporati-

ons. Michigan Law Review, roč. 1973, č. 4, s. 648, konstatuje, že bez judikatury bylo společností právo ubohým cárem (sad rag)]. Rovněž nelze popřít, že zákonodárce může hledat další prostředky (srov. z nejnovějších výzkumů např. přehledy odpovědnosti až po zrušení společnosti ve studii Miller, S. K., Greenberg, P. S., Greenberg, R. H.: An Empirical Glimpse into Limited Liability Companies: Assessing the Need to Protect Minority Investors. American Business Law Journal, roč. 43/2006, č. 4, s. 609n., přehledy řešení s. 639–646), nicméně pouze účinné využívání soudní ochrany může mít preventivní účinek z hlediska pokusů zneužívat postavení v akciové společnosti. To však není příliš častým jevem nejen u nás, nýbrž i v jiných státech, kde rovněž kontrola zneužití zůstává spíše možností. To souvisí i s tím, že již sám zákon připouští nucený výkup a není třeba takovou transakci věcně odůvodňovat (k tomu pro SRN např. Kort, M.: Squeeze-out-Beschlüsse: Kein Erfordernis sachlicher Rechtfertigung und bloß eingeschränkte Rechtsmissbrauchskontrolle. Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, roč. 2006, č. 33, zejm. s. 1520n., a pro Rakousko Althuber, F., Krüger, A.: Squeeze-out in Österreich. Aktiengesellschaft: Zeitschrift für das Gesamte Aktienwesen, roč. 2007, č. 6, s. 197n.). K námitce zneužití proto Ústavní soud musí uvést, že v takové situaci v podstatě na pohnutkách hlavního akcionáře nesejde, protože zneužitím by muselo být již úsilí získat oněch požadovaných 90 %. Ani v USA, bez ohledu na možnost žaloby pro náhradu škody, se neuvádí příliš velká úspěšnost takových řízení s ohledem na výdaje na expertízy, znalce a zejména právní zastoupení (Seligman, J.: Reappraising the Appraisal Remedy. George Washington Law Review, roč. 52/1984, s. 860–864).

75. Navrhovatel poukázal v této souvislosti též na skutečnost, že není upraven další aspekt stanovení výše protiplnění a možného zneužití nuceného výkupu, tj. chybějící stanovení úroků z prodlení s plněním výplaty protiplnění podle § 183m obch. zák. Nelze dovozovat, že taková povinnost musí být pro každý případ výslovně zakotvena již vzhledem k tomu, že se stále jedná o soukromoprávní vztah. To naopak bylo třeba v případě, že by chtěl zákon vyloučit použití právní úpravy obchodně závazkových vztahů pro vztahy vznikající mezi společníky [např. § 369 obch. zák., popř. § 340 odst. 2 obch. zák., ve spojení s § 261 odst. 3 písm. a) obch. zák.]. Proto v případě prodlení s plněním přistupují úroky z prodlení (jako cena peněz, na kterou je nárok ze zákona) podle § 1 nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku, ve znění nařízení č. 163/2005 Sb. To lze současně chápat jako sankci vůči hlavnímu akcionáři, když úroky z prodlení jsou přitom v soukromém právu považovány za druh paušalizované náhrady škody (srov. Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. díl. 3. vyd. Praha 2002, s. 74, 125, 131).

76. Co se týče námitek nedostatků soudní ochrany, je třeba vidět, že rozdíly mezi jednotlivými státy, s ohledem na úpravu dalších aspektů nuceného výkupu, vedou k rozdílnému zakotvení práva na soudní ochranu. Samotný přezkum rozhodnutí provést nucený výkup je limitován níže uvedenými poznatky praxe (sub 79 a 80) z hlediska ochrany před možným zneužitím. Stanovení 90% prahu již pochybnosti v tomto směru vylučuje, a proto je omezení soudního přezkumu na další otázky přijatelným. To dokazuje zkušenost států, kde je možné tyto věci soudně zpochybnit. Pro Velkou Británii je konstatován kdysi značný počet soudních žalob, které byly naprosto neúspěšné (již klasická práce Davies, P. L.: Gower and Davies' Principles of Modern Company Law. 7. vyd. London 2003, s. 746, je schopná uvést pouhé tři příklady, kdy 90% akcionář právo spíše zneužil než využil). Proto počet návrhů postupně klesal bez ohledu na to, že čl. 430 Companies Act 1985 podporoval podávání takových návrhů, neboť se mělo jednat o řízení bez povinnosti minoritních akcionářů platit poplatky, nejde-li o návrh zbytečný, nepřipustný nebo kverulantský (vexatious). Tutéž úpravu v podstatě převzal i nový britský Companies Act 2006 v čl. 983. Obdobně v USA klíčový rozsudek Weinberger v. UOP, INC (viz sub 66) konstatuje, že nejde-li v případě tzv. testu úplné férovosti (entire fairness test zahrnuje přezkum férového zacházení a férové ceny) o zjištění podvodného jednání, zůstává v podstatě k rozhodnutí soudem jen otázka posouzení ceny. Kontinentální systém práva pak většinu požadavků, které dovozuje judikatura v USA, stanoví v podobě obecných požadavků přímo v zákoně. Z tohoto hlediska je třeba hodnotit námitky navrhovatele ve vztahu k soudní ochraně minoritních akcionářů, jde-li o neexistenci možnosti předběžně přezkoumat zákonnost postupu při realizaci práva výkupu. Poznámává se, že otázka ústavnosti zápisu do obchodního rejstříku (§ 200da odst. 3 o. s. ř.) byla vyčleněna do odděleného řízení vedeného pod sp. zn. Pl. ÚS 43/05 (pozn. red.: dosud neskončeno).

77. K vadám přezkumného řízení podle § 183k obch. zák. navrhovatel řadí zejména nejasné vymezení okruhu účastníků, druhu řízení, žalobního návrhu a zániku práva dovolávat se nepřiměřenosti plnění (viz podrobně sub 19). Ve vztahu k prvním třem námitkám Ústavní soud konstatuje, že se jedná o výklad obvyklého práva. Je věcí soudní praxe, aby případné domnělé či skutečné nejasnosti vyřešila. Poukazuje-li navrhovatel na rozdílné postoje obou vrchních soudů z hlediska povahy řízení, a tím postavení jeho účastníků, je věcí Nejvyššího soudu, aby v rámci plnění svých úkolů při sjednocování judikatury takové otázky vyřešil. Ústavní soud tento úkol plnit nemůže. To by mohl výjimečně činit v případě, že by Nejvyšší soud tuto roli přestal plnit (srov. postup Ústavního soudu v době neexistence Nejvyššího správního soudu ve vztahu k judikatuře krajských soudů ve věcech správního soudnictví). Ústavní soud se může takovou otázkou zabývat tehdy, tvrdí-li navrhovatel, že jedna z výkladových možností je neústavní. Namítá-li však pouze to, že jsou zde dvě různé možnosti výkladu, aniž jednu považuje za neústavní, neotevívá se pro Ústavní soud možnost zásahu. Povinností obecného soudu je, aby poskytl ochranu základním právům podle čl. 4 Ústavy tím, že zvolí výklad ústavně konformní, popř. se v případě pochybností obrátí na Ústavní soud. Totéž platí o námitkách navrhovatele, že si ustanovení o nuceném právu výkupu odporují s jinými ustanoveními obchodního zákoníku.

78. Navrhovatel dále namítá nerespektování principu rovnosti zbraní, ochrany slabšího a přístupu k soudu. Uvádí, že i kdyby byla žaloba minoritního akcionáře po právu, k restituci původního stavu nemusí dojít, když je zde určitý *fait accompli*, vytvořený zápisem do obchodního rejstříku. Soud, který bude ve věci rozhodovat, bude vycházet z vytvořeného stavu a vzhledem k principu právní jistoty a ochrany práv třetích osob bude mít sklon návrh na přezkoumání usnesení valné hromady odmítnout. Proto by mělo dojít k přezkumu ještě před přechodem vlastnického práva jako v řadě jiných států. V České republice je tento přezkum vyloučen podle § 131 odst. 3 obch. zák., protože za pomoci § 131 obch. zák. se vždy hledá důvod pro zastavení řízení či zamítnutí žaloby.

V této souvislosti ovšem navrhovatel jednak konkrétně neuvádí, v čem je vlastně úprava v § 131 odst. 3 obch. zák. neústavní, a konečně ani nenavrhuje její zrušení. Samotné ustanovení § 131 odst. 1 a 2 obch. zák. přitom nevylučuje zrušení usnesení valné hromady o přechodu účastnických cenných papírů na hlavního akcionáře. Stejně tak navrhovatel pomíjí postup minoritního akcionáře podle § 131 odst. 4 obch. zák., který lze uplatnit i bez ohledu na použití § 131 odst. 3 obch. zák. V žádném případě však tímto postupem nemůže být zpochybněn institut samotného výkupu akcií, který je založen přímo zákonem, stejně jako neúčast minoritního akcionáře v rejstříkovém řízení. Ústavní soud má za to, že takto konstruovaná právní úprava, tj. nemožnost účasti akcionáře v rejstříkovém řízení, s poukazem na uvedené ostatní možnosti uplatňování jeho práv v odlišných samostatných řízeních, má z pohledu proporcionality v konkurenci stojících vlastnických a od nich odvozovaných dalších práv hlavního akcionáře a minoritních akcionářů, jakož i jejich z povahy věci plynoucích odlišných zájmů, své ústavně akceptovatelné odůvodnění, jak bylo již vícekrát konstatováno (poprvé v usnesení sp. zn. IV. ÚS 324/97, Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 10, usn. č. 8, s. 365, dále sp. zn. IV. ÚS 720/01). Nemožnost zpochybnit platnost usnesení valné hromady nepřiměřeností výše plnění (§ 183k odst. 4 a 5 obch. zák.) lze považovat za opatření, které neodporuje konstrukci práva nuceného výkupu a je racionální, neboť brání tomu, aby se tímto způsobem ve skutečnosti zavedl soudní přezkum samotného institutu výkupu, když by každý neúspěch hlavního akcionáře v řízení (např. 1000 Kč místo 990 Kč za akcii) znamenal prohlášení valné hromady za neplatnou s důsledky pro zachování práv třetích osob a právní jistoty (srov. § 131 odst. 3 obch. zák.).

79. Podle navrhovatele není v rámci přezkoumávání výše protiplnění respektován princip ochrany slabší strany, neboť při tomto přezkoumávání se minoritní akcionář podle § 183k obch. zák. dostane ke slovu, teprve když má proti sobě překážky, jako jsou znalecký posudek, stanovisko České národní banky a zápis do obchodního rejstříku, aniž se přitom mohl podílet na řízení či být účastníkem řízení. Tyto námitky samy o sobě nelze považovat za porušení rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny a navrhovatel ani na takové porušení neukazuje. Uvedené „překážky“ jsou pouze předpoklady provedení nuceného výkupu. Stejně tak mohou sloužit k ochraně zájmů minoritních akcionářů. Ústavní soud pouze poznamenává, ve smyslu výše uvedeného rozboru povahy nuceného výkupu akcií, že rovnost účastníků řízení před soudem spočívá v rovnosti jejich procesních práv, ne v postavení v akciové společnosti. To se odvozuje od podílu na počtu akcií shodné jmenovité hodnoty a na tom nemohou záruky procesní rovnosti v soudním řízení nic změnit. To platí i na další námitku narušení –

jak to nazývá navrhovatel – principu rovnosti zbraní v podobě značného informačního deficitu minoritních akcionářů, pokud jde o stav majetku společnosti a pravděpodobné budoucí hospodářské výsledky, kde se většina posudků opírá o podklady představenstva společnosti. To je tvrzení, které v rámci abstraktní kontroly ústavnosti zákona nemůže obstát. Jedná se o konkrétní podmínky vedení soudního řízení, kde by bylo nutno teprve v rámci posouzení konkrétního případu (např. v rámci řízení o ústavní stížnosti) prokázat, že k porušení procesních zásad došlo.

80. Jako další vadu soudní ochrany navrhovatel vidí zásadu, že soud je v přezkumném řízení ovládnut toliko návrhem žalobce, který má málo informací umožňujících mu v krátké lhůtě vyčíslení správné výše protiplnění. Tvrdí, že k tomu např. v SRN nucen není. Navíc je zde hrozba placení nákladů řízení tím, kdo ve sporu podlehne. Soudní poplatek bude přitom tím vyšší, čím vyšší bude sporná částka protiplnění. Ústavní soud konstatuje, že zahraniční právní úpravy mohou být ve vztahu k minoritním akcionářům přátelštější, což však automaticky neznačí, že domácí právní úprava je v rozporu s ústavním pořádkem. Samotná argumentace zahraniční právní úpravou v tomto směru nemůže stačit, navíc by vyžadovala daleko podrobnější rozbor než pouhý poukaz bez další argumentace (bližší viz zejména komentář k § 4 a 15 in: Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 2. vyd., sv. 9/1, § 327a – § 327f. AktG. WpÜG SpruchG. Mnichov 2004). Lze ji nepochybně využít při dalších úpravách přezkoumávaného institutu. Z hlediska záruk soudní ochrany podle čl. 4 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny je však v tomto směru podstatné, že soudní ochrana zajištěna je, nikoli zda je poskytována preventivně či nikoli. Stát zde má určitý prostor pro zvážení, zda v jeho podmínkách bude možnost žaloby předsunuta vlastnímu rozhodnutí valné hromady. Stejně tak je oprávněn rozhodnout o podmínkách, za kterých bude ochrana poskytována; musí je však nastavit tak, aby ve skutečnosti její využití neznemožnil. Třeba vidět, že přesunutí soudní kontroly až do konečné fáze znamená i značné nebezpečí pro hlavního akcionáře, který může v důsledku pro něj nepříznivého rozhodnutí utrpět daleko větší ztráty než v případě rozhodování v prvotní fázi výkupu. Soudní poplatky, které v této souvislosti navrhovatel zmiňuje, rovněž nemohou být považovány za překážku, i když jsou státy, kde se za určitých podmínek od minoritního akcionáře nepožadují (čl. 983 Companies Act 2006, předtím čl. 430 Companies Act 1985 a po jeho vzoru § 15 odst. 2 Gesetz über das gesellschaftsrechtliche Spruchverfahren. BGBl, roč. 2003, sv. I., částka 25, s. 838). Je věcí zákonodárce, zda zváží takovou možnost s přihlédnutím k tomu, že soudní poplatky plní určitou regulační funkci ve vztahu k nárůstu soudních sporů a s přihlédnutím ke struktuře minoritních akcionářů v České republice. Kromě toho tvrzení, že je touto úpravou hlavní akcionář podněcován k tomu, aby hodnotu protiplnění stanovil co nejnižší, ani v obecné rovině neobstojí. Čím níže by taková cena byla stanovena (s ohledem na znalecký posudek a stanovisko České národní banky to nelze takto předpokládat), tím většímu nebezpečí neúspěchu v soudním řízení se vystavuje, včetně hrazení soudních nákladů a náhrady škody.

81. Rovněž tak se nelze ztotožnit s námitkou nedostatečné ochrany práv menšinových akcionářů, kteří se na soud neobrátili. Státu nelze klást k tíži, že neposkytl ochranu někomu, kdo se na něj s žádostí o ochranu neobrátil. Ústavní soud je přesvědčen, že emancipovaný jedinec, žijící ve svobodné demokratické společnosti, by měl být uchráněn přílišných protektorských zásahů ze strany státu, a výrazem jeho zralosti je právě ona schopnost střežit si svá práva v duchu zásady *vigilantibus iura scripta sunt*, samozřejmě za předpokladu, že mu stát poskytne náležité prostředky pro jejich ochranu. Proto tento přístup nebyl v principu shledán protiústavním. Nucený výkup je právem hlavního akcionáře, který svůj podnikatelský záměr nemusí zdůvodňovat. Je věcí jeho posouzení, zda výkup provede (sub 57). Musí však počítat s tím, že bude vykupovat akcie všech minoritních akcionářů v hodnotě, která bude stanovena objektivním, odborným a nestranným postupem, nikoli jen akcie těch, kteří se budou proti navržené výši protiplnění soudně bránit. Stejně tak je třeba předpokládat, že soud může rozhodnout o výši protiplnění pro každého jednotlivého žalujícího minoritního akcionáře shodně. Nepředpokládala-li by to naše právní úprava, byla by zpochybněna konstrukce ekonomického základu nuceného výkupu jako formy uplatnění základního práva vlastníka a podnikatele. Takto je třeba rovněž vykládat § 183k odst. 3 obch. zák., jehož nesrozumitelnost rovněž navrhovatel namítá, neboť jinak by nebyla poskytnuta ochrana vlastnickým právům takových akcionářů. Stejně tak nelze považovat chybějící mechanismus zveřejnění rozhodnutí soudu podle § 183k odst. 3 obch. zák. za zásah do jeho vlastnického práva podle čl. 11 odst. 3 Listiny nebo práva na soudní ochranu podle čl. 38 odst. 2 Listiny. Je věcí minoritního vlastníka, aby si střežil svá práva, když o možnosti zásahu do nich je informo-

ván rovněž v Obchodním věstníku podle nařízení vlády č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku, ve znění pozdějších předpisů.

82. Navrhovatel uvádí celou řadu dalších námitek, které např. spočívají v nejasnostech kolem lhůty svolání valné hromady, v nedostatečné době přípravy na jednání valné hromady, chybějícím odkazu na § 181 obch. zák. (viz sub 16) atd. Podle navrhovatele existují i názory významných odborníků, které jsou zcela opačné. Podle jeho názoru právní úprava je v tomto ohledu nejasná, neurčitá a matoucí a nesplňuje požadavky stanovené na právní stát v ustanovení čl. 1 Ústavy. I zde platí to, co bylo výše řečeno ohledně role Ústavního soudu při výkladu obyčejného práva. Navrhovatel též nezdůvodnil, jakým způsobem mohou nejasnosti, které uvádí, představovat porušení čl. 4 odst. 4 Listiny, jak tvrdí. Z hlediska podstaty a smyslu postavení akcionáře v ústavním pořádku bylo již výše vyloženo, že se jedná o kolizi více základních práv a svobod. Z hlediska proporcionality je v tomto případě dána přednost vlastnickému právu a právu podnikat hlavního akcionáře (čl. 11 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny) před právem být společníkem v akciové společnosti s 90% hlavním akcionářem s tím, že podstata a smysl pozice minoritního vlastníka jako investora je zachována. Přiměřené protiplnění v tomto směru, s přihlédnutím k důvodům nuceného výkupu, zachovává hodnotu akcie jako zvláštního druhu nejisté investice. Ani z tohoto hlediska nelze považovat čl. 4 odst. 4 Listiny za porušený, k tomu třeba připomenout, že aplikace čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny se pohybuje v režimu čl. 41 odst. 1 Listiny.

83. Totéž se týká soudní ochrany, kde je rovněž zachována její podstata a smysl, i když není pochyb o tom, že zákonodárce mohl být vůči minoritním vlastníkům vstřícnější. Stát však i touto formou plní svou ochrannou funkci a ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva (srov. rozhodnutí ve věci Sovtransavto Holding proti Ukrajině ze dne 25. 7. 2002, č. 48553/99, § 96) nelze tvrdit, že by nedostál povinnosti chránit lidská práva a svobody jedinců nacházejících se v jeho jurisdikci. Takový závazek může znamenat též pozitivní povinnost, která zahrnuje i nezbytná opatření pro ochranu majetkových práv, a to dokonce i v případech týkajících se sporů mezi jednotlivci a společnostmi (s odkazem na rozsudky Airey proti Irsku, z 9. října 1979, Series A no. 32, § 25, a López Ostra proti Španělsku, z 9. prosince 1994, Series A no. 303-C, § 55). To podle Evropského soudu pro lidská práva znamená, že stát je povinen upravit soudní řízení poskytující dostatečné procesní záruky a takto umožnit, aby vnitrostátní soudy efektivně a spravedlivě řešily spory mezi soukromníky. Další práva menšinových akcionářů jsou spjata s konáním valné hromady (zejména § 180, 182 a 183 obch. zák.), na které má být rozhodnuto o převodu jmění na hlavního akcionáře. Požadavek regulérnosti postupu hlavního akcionáře je také posílen povinností pořídit notářský zápis o rozhodnutí valné hromady o přechodu účastnických cenných papírů na hlavního akcionáře (§ 183i odst. 2 a 3 obch. zák.), k němuž musí být připojen znalecký posudek a další údaje. Informovanost akcionářů je z hlediska ústavnosti úpravy dostatečným způsobem zajištěna, a to i s ohledem na skutečnost, že akcionáři mají právo nahlídnout a pořídit si opisy nejen ze zprávy představenstva, ale i ze znaleckého posudku. Lze tedy konstatovat, že obchodní zákoník ukládá celou řadu povinností akciové společnosti a hlavnímu akcionáři k zajištění náležité informovanosti menšinových akcionářů, a současně fakultativně umožňuje následné podání žaloby na určení neplatnosti usnesení valné hromady jako prostředku k dispozici též menšinovým akcionářům ke spuštění procedury soudního přezkumu spravedlivosti a poctivosti postupu hlavního akcionáře. Stejně tak poskytuje ochranu právům zástavních věřitelů (námitka sub 10c), byť ne z hlediska postupu podle § 183k odst. 3 obch. zák. To však nelze právní úpravě výkupu z hlediska ústavního pořádku vytýkat, neboť se nejedná o společníky, kteří by se mohli valné hromady účastnit a uplatňovat tam právo rozhodujícího hlasu. Jedná se primárně o vztah upravený občanským zákoníkem.

84. Závěrem je nutno konstatovat, že právní úprava práva nuceného výkupu účastnických cenných papírů není, a to nejen z hlediska postupu při jejím vložení do obchodního zákoníku a při jejích změnách, příkladem právní úpravy, která by nevyvolávala řadu pochybností ústavního rázu. S využitím ústavně konformního výkladu lze tyto námitky překlenout. To však neznačí, že v konkrétních případech nemůže dojít k zásahu do ústavně zaručených práv minoritních akcionářů podle čl. 4 odst. 4, čl. 11 odst. 1, čl. 20 odst. 1, čl. 26 odst. 1 a 2, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny. V tomto případě však Ústavní soud neposuzoval konkrétní situaci v rámci provádění nuceného výkupu účastnických cenných papírů v konkrétní akciové společnosti, nýbrž obsahové splnění ústavních poža-

dvků na přijetí zákona a jeho soulad s ústavním pořádkem. V rámci přezkumu jednotlivých složek institutu nuceného výkupu je proto úkolem nejen Ústavního soudu, nýbrž v první řadě obecných soudů (ve smyslu čl. 4 Ústavy), aby poskytly ochranu základním právům.

85. Pokud jde o žádost o přednostní projednání návrhu Ústavním soudem, s ohledem na odmítnutí návrhu, ve kterém byla obsažena, se stalo její projednání bezpředmětným.

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. **Rychetský** v. r.

258**SDĚLENÍ****Ministerstva vnitra**

ze dne 3. července 2008

o vyhlášení nových voleb do zastupitelstva obce

Ministr vnitra podle § 58 odst. 4 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlašuje na den 10. ledna 2009 nové volby do zastupitelstva obce:

obec	okres	kraj
KEJNICE	Klatovy	Plzeňský

Ministr:

MUDr. Mgr. Langer v. r.

Vydává a tiskne: Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Bartůňkova 4, pošt. schr. 10, 149 01 Praha 415, telefon: 272 927 011, fax: 974 887 395 – **Redakce:** Ministerstvo vnitra, Nám. Hrdinů 1634/3, pošt. schr. 155/SB, 140 21 Praha 4, telefon: 974 817 287, fax: 974 816 871 – **Administrace:** písemné objednávky předplatného, změny adres a počtu odebíraných výtisků – MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, fax: 519 321 417, e-mail: sbirky@moraviapress.cz. Objednávky ve Slovenské republice přijímá a titul distribuuje Magnet-Press Slovakia, s. r. o., Teslova 12, 821 02 Bratislava, tel.: 00421 2 44 45 46 28, fax: 00421 2 44 45 46 27. **Roční předplatné** se stanovuje za dodávku kompletního ročníku včetně rejstříku a je od předplatitelů vybíráno formou záloh ve výši oznámené ve Sbírce zákonů. Závěrečné vyúčtování se provádí po dodání kompletního ročníku na základě počtu skutečně vydaných částek (první záloha na rok 2008 činí 5 000,- Kč) – Vychází podle potřeby – **Distribuce:** MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, celoroční předplatné – 516 205 176, 516 205 174, objednávky jednotlivých částek (dobírky) – 516 205 207, objednávky-knihkupci – 516 205 161, faxové objednávky – 519 321 417, e-mail – sbirky@moraviapress.cz, zelená linka – 800 100 314. **Internetová prodejna:** www.sbirkyzakonu.cz – **Drobný prodej** – **Benešov:** Oldřich HAAGER, Masarykovo nám. 231; **Brno:** Ing. Jiří Hrazdil, Vranovská 16, SEVT, a. s., Česká 14; **České Budějovice:** SEVT, a. s., Česká 3, tel.: 387 319 045; **Cheb:** EFREX, s. r. o., Karlova 31; **Chomutov:** DDD Knihkupectví – Antikvariát, Ruská 85; **Kadaň:** Knihařství – Přibíková, J. Švermy 14; **Kladno:** eL VaN, Ke Stadionu 1953, tel.: 312 248 323; **Klatovy:** Krameriovo knihkupectví, nám. Míru 169; **Liberec:** Podještědské knihkupectví, Moskevská 28; **Litoměřice:** Jaroslav Tvrdík, Lidická 69, tel.: 416 732 135, fax: 416 734 875; **Most:** Knihkupectví „U Knihomila“, Ing. Romana Kopková, Moskevská 1999; **Olomouc:** ANAG, spol. s r. o., Denisova č. 2, Zdeněk Chumchal – Knihkupectví Tycho, Ostružnická 3, Knihkupectví SEVT, a. s., Ostružnická 10; **Ostrava:** LIBREX, Nádražní 14, Profesio, Hollarova 14, SEVT, a. s., Denisova 1; **Otrokovice:** Ing. Kučeřík, Jungmannova 1165; **Pardubice:** LEJHANEČ, s. r. o., třída Míru 65; **Plzeň:** TYPOS, a. s., Úslavská 2, EDICUM, Vojanova 45, Technické normy, Na Roudné 5, Vydavatelství a naklad. Aleš Čeněk, nám. Českých bratří 8; **Praha 1:** NEOLUXOR, Na Poříčí 25, LINDE Praha, a. s., Opletalova 35, NEOLUXOR s. r. o., Václavské nám. 41; **Praha 2:** ANAG, spol. s r. o., nám. Míru 9 (Národní dům); **Praha 4:** SEVT, a. s., Jihlavská 405; **Praha 5:** SEVT, a. s., E. Peškové 14; **Praha 6:** PPP – Staňková Isabela, Puškinovo nám. 17; **Praha 8:** JASIPA, Zenklova 60, Specializovaná prodejna Sbírky zákonů, Sokolovská 35, tel.: 224 813 548; **Praha 9:** Abonentní tiskový servis-Ing. Urban, Jablonecká 362, po-pá 7-12 hod., tel.: 286 888 382, e-mail: tiskovy.servis@abonent.cz; **Praha 10:** BMSS START, s. r. o., Vinohradská 190, MONITOR CZ, s. r. o., Třebostická 5, tel.: 283 872 605; **Přerov:** Odborné knihkupectví, Bartošova 9, Jana Honková-YAHO-i-centrum, Komenského 38; **Sokolov:** KAMA, Kalousek Milan, K. H. Borovského 22, tel./fax: 352 605 959; **Tábor:** Milada Šimonová – EMU, Zavadilská 786; **Teplice:** Knihkupectví L & N, Masarykova 15; **Ústí nad Labem:** PNS Grosso s. r. o., Havříská 327, tel.: 475 259 032, fax: 475 259 029, Kartoon, s. r. o., Solvayova 1597/3, Vazby a doplňování Sbírky zákonů včetně dopravy zdarma, tel.+fax: 475 501 773, www.kartoon.cz, e-mail: kartoon@kartoon.cz; **Zábřeh:** Mgr. Ivana Patková, Žižkova 45; **Žatec:** Prodejna U Pivovaru, Žižkovo nám. 76, Jindřich Procházka, Bezděkov 89 – Vazby Sbírek, tel.: 415 712 904. **Distribuční podmínky předplatného:** jednotlivé částky jsou expedovány neprodleně po dodání z tiskárny. Objednávky nového předplatného jsou vyřizovány do 15 dnů a pravidelné dodávky jsou zahajovány od nejbližší částky po ověření úhrady předplatného nebo jeho zálohy. Částky vyšší v době od začavování předplatného do jeho úhrady jsou doposílány jednorázově. Změny adres a počtu odebíraných výtisků jsou prováděny do 15 dnů. **Reklamacce:** informace na tel. číslo 516 205 207. V písemném styku vždy uvádějte IČO (právnícká osoba), rodné číslo (fyzická osoba). **Podávání novinových zásilek** povoleno Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Jižní Morava Ředitelství v Brně č. j. P/2-4463/95 ze dne 8. 11. 1995.